

ਟਿੱਪਣੀ

9

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਰੁੱਪ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਾਰਲਸ ਨੇ ਜੋਸਿਫ ਦੀ ਚਮਚਮਾਉਂਦੀ ਚਿੱਟੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕਠਿਆਂ ਦੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰੀਦੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੂਰਨਿਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਲਾਉਜ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੀ ਧੁਆਈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਹਿੰਗੀ ਉਨ੍ਹੀਂ ਜਰਸੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਧੁਆਈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨ ਸਕਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਬੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਹਾਊਸ-ਕੀਪਿੰਗ ਕੋਰਸ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਇਕ ਹੀ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਨਭਾਉਂਦੀ ਡਰੈਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਵਰਗਾ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤੱਤ ਬਾਰੇ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧੋਣਾ ਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਆਓ ਹੁਣ ਸਿੱਖੀਏ, ਕਿ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਪਛਤਾਉਣਾ ਨਾ ਪਵੇ।

ਉਦੇਸ਼

ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ, ਤੁਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ:

- * ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਸ਼ ਮਾਰਨ, ਧੋਣ ਤੇ ਹਵਾ ਲਵਾਉਣ ਦੇ ਲੋੜ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਗੇ।
- * ਤੁਸੀਂ ਉਚਿਤ ਰੀਜੈਂਟ (ਘੋਲ) ਤੇ ਤਕਨੀਕ ਵਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗ ਤੇ ਧੱਬੇ ਆਦਿ ਹਟਾ ਸਕੋਗੇ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਜੋੜਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗਰੂ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

- ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਲੇਬਲਾਂ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕੇਗੇ।
- ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਲਈ ਉਪਯੁਕਤ ਸਮੱਗਰੀ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਢੰਗ ਵਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਮਕਦੇ ਰੱਖ ਸਕੇਗੇ।
- ਧੋਏ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਠੀਕ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਸਕੇਗੇ।

9.1 ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਬੁਰਸ਼ ਮਾਰਨਾ, ਹਵਾ ਲੁਆਉਣੀ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੰਦਗੀ, ਦਾਗ-ਧੱਬਿਆਂ, ਗਰੀਸ ਵਗੈਰਾ, ਧੂੜ-ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਪਸੀਨੇ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੰਦਗੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

- ਦਾਗ-ਧੱਬੇ ਤੇ ਧੂੜ ਆਦਿ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਕਟੀਰੀਆ, ਉੱਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਦਾ ਮਧਿਅਮ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਫ਼ਾਈ ਧੱਬੇ ਮਾੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਗੰਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਾਜ਼ਗੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧੱਬੇ ਤੇ ਧੂੜ ਆਦਿ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਗ-ਧੱਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਕੱਪੜੇ ਇਕ ਵਾਰ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਹਰ ਵਾਰ ਧੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਸਮ ਕਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਸੀਨਾ ਜਜ਼ਬ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਮੌਸਮ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪਸੀਨਾ ਵਗੈਰਾ ਨਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਠੀਕ ਠਾਕ ਬਣੇ ਰਹਿਣ।

9.1.1 ਝਾੜਨਾ, ਬੁਰਸ਼ ਫੇਰਨਾ ਅਤੇ ਹਵਾ ਲੁਆਉਣੀ

ਝਾੜਨ ਨਾਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਧੂੜ-ਮਿੱਟੀ ਆਦਿ ਝੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਛੜਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਾੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮਖਮਲ, ਕੋਰਡਰਾਈ, ਸਨੀਲ, ਕੰਬਲ ਅਤੇ ਕਾਲੀਨ ਵਰਗੇ ਬਸਤਰ ਵੇਖੇ ਹਨ? ਇਹ ਕਾਫੀ ਮੌਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤਹ ਤੇ ਰੇਸ਼ੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਧੂੜ ਵਗੈਰਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਧੂੜ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਰਮ ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ, ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਦੇ

ਚਿੱਤਰ 9.1 ਬੁਰਸ਼ ਫੇਰਨਾ

ਟਿੱਪਣੀ

ਤੁਖ ਵੱਲ ਨੂੰ ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੁਰਸ਼ ਮਾਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੇਸ਼ੇਦਾਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੂਟ ਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਲੁਆਉਣ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਦਬੂ ਵਗੈਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਜਾਂ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਲੇਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਖੁੱਲੇ ਕਿਸੇ ਹਵਾਦਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

9.1.2 ਧੁਆਈ

ਲਾਡਰਿੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਧੁਆਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

1. ਧੁਆਈ ਜਾਂ ਡਰਾਈ ਕਲੀਨ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧੂੜ-ਮਿੱਟੀ, ਪਸੀਨਾ ਤੇ ਹੋਰ ਬਦਬੂ ਵਗੈਰਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਵਰਦੀ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਧੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਕੋਟਾਂ ਤੇ ਜਰਸੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
2. ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਮਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਈ ਕਰੜੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਟਾਰਚ, ਗੁੰਦ ਅਤੇ ਚਮਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਬਲੀਚਿੰਗ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਪਰੈਸ ਜਾਂ ਲੋਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਤੀ ਦੁੱਪਟੇ ਤੇ ਸਾੜੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਸਟਾਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
3. ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋੜੇ ਜਾਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੰਭਾਲਣਾ, ਜਦੋਂ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਕੋਟ, ਸ਼ਾਲਾਂ ਤੇ ਸਵੈਟਰ ਆਦਿ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣਾ ਤੇ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਨਾ, ਦੋ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਜ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਕੱਪੜੇ ਧੋਣਾ	ਡਰਾਈ ਕਲੀਨ ਕਰਨਾ
ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਪਾਣੀ, ਸਾਬਣ ਤੇ ਡੀਟਰਜੈਂਟ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧੂੜ-ਮਿੱਟੀ ਆਦਿ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ	ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਸੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਘੋਲਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਧੂੜ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ
ਪੱਕੇ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਧੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	ਚਮੜੇ ਅਤੇ ਫਰ ਆਦਿ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਕੁਝ ਖਾਸ ਰੇਸ਼ੇਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਉੱਨੀਂ ਜਰੀ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਿੰਗੇ ਵਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9.1

- ਮੀਨਾ ਕੋਲ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਟੋਕਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਲਾਉਜ਼, ਜਰੀ ਵਾਲੀ ਸਾੜੀ, ਸੁਡੀ ਕਮੀਜ਼, ਸੁਡੀ ਪਜ਼ਾਮਾ, ਅਤੇ ਇਕ ਉਨੀ ਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਧੋਣਾ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰੋਗੇ? ਅਤੇ ਕਿਉਂ?
- ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਸਾਫ਼ ਵੀ ਰਹਿਣ ਤੇ ਅਗਲੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ।

9.2 ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨਾ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਕਿ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਹਨ? ਇਹ ਤਿਆਰੀ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਆਉ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੀਏ :

9.2.1 ਕੱਪੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ ਤੇ ਧੋਣ ਲਈ ਦੇਣਾ

ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਰਜ ਤੁਹਾਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਧੋਣ ਲਈ ਦੇਣੇ ਹਨ, ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਇੱਕੱਠੇ ਕਰ ਲਵੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉਰਜਾ ਬਚੇਗੀ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿਵੇਂ?

9.2.2 ਫੱਟੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਉਧੜੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੋ

ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਵਤ ਇਥੇ ਢੁਕਦੀ ਹੈ, ਕਿ ‘ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੀਅ ਲਵੋ, ਸਮਾਂ ਬਚੇਗਾ’। ਜੇ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਸੁੱਟੋਗੇ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਫਟੇ ਹੋਏ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਲਵੋ।

ਚਿੱਤਰ 9.2 ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨੀ

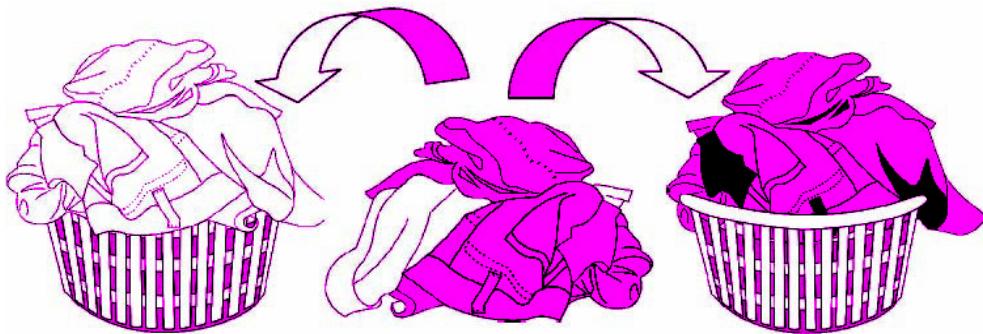
9.2.3 ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨਾ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਰਾਂ ਉਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰ ਲਵੋ

- ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ 2. ਰੰਗ 3. ਸਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਭਾਰ 4. ਗੰਦਗੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

5. ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਲੋੜ 6. ਭਿੱਜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ 7. ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਫਿਟਰਜੈਂਟ ਜਾਂ ਬਲੀਚਿੰਗ ਜ਼ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਆਦਿ। ਇਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋਣਗੇ।

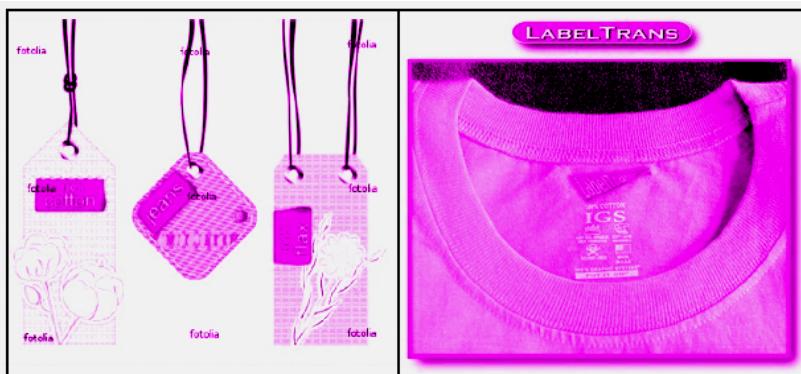

ਚਿੱਤਰ 9.3 ਵਰਗੀਕਰਨ (Sorting)

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਵੱਡਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਡਸਟਰ ਵਰਗੀਕਰਾ, ਰਸੋਈ ਦੇ ਤੌਲੀਏ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਥੱਲੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਜੁਰਾਬਾਂ ਵਰਗੀਕਰਾ ਵੱਖਰੇ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

9.2.4 ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਲੇਬਲਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਸਤਰਾਂ ਅਤੇ ਵਸਤਰ ਉਤਪਾਦਾਂ ਉਤੇ ਲੇਬਲ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਉਤਪਾਦ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਵਸਤਰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਧੋਣ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਬਾਰੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਆਦਿ। ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਲੇਬਲ ਜਾਂ ਸਟੈਂਪਾਂ ਆਦਿ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ :

ਚਿੱਤਰ 9.4 ਰੋਡੀਮੇਡ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਟੈਗ ਤੇ ਸਟੈਂਪ ਆਦਿ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਟਿੱਪਣੀ

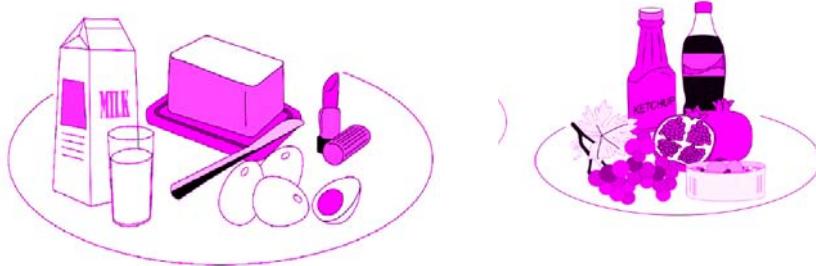

ਗਤੀਵਿਧੀ 9.4

ਕੱਪੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗੇ 3-4 ਲੇਬਲ ਇਕੱਠੇ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ :

ਕਿਸ ਆਇਟਮ ਤੇ ਲੇਬਲ ਲੱਗੇ ਹਨ	ਲੇਬਲ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ?	ਉਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ
ਸ਼ਰਲ ਵੇਖ ਕੇ ਠੀਕ ਕਰੋ।		ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ: <ul style="list-style-type: none"> - ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? - ਧੋਣ ਤੇ ਸੁਕਾਉਣ ਬਾਰੇ।

9.3 ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੂਰ ਕਰਨਾ

ਚਿੱਤਰ 9.5 ਕੁਝ ਆਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਾਗ-ਧੱਬੇ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਸਿਆਹੀ, ਲਿਪਸਟਿਕ, ਨੇਲ ਪਾਲਿਸ਼, ਥੰਧਿਆਈ, ਰੰਗ-ਰੋਗਨ, ਚਾਹ ਤੇ ਕਾਫੀ ਆਦਿ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗ-ਧੱਬਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਕੱਪੜੇ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਾਗ ਜਾਂ ਧੱਬਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਲੱਗ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾਗ-ਧੱਬੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚਾਹ ਛਿੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਕਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗਾਂ-ਧੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਦਾਗਾਂ-ਧੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਧੱਸਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਦਾਗ ਸੁੱਕ ਕੇ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਦਾਗਾਂ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਸਾਬਣ ਜਾਂ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਵਿਚਲੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਪਰੈਸ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗਾਂ-ਧੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਕਨੀਕ ਤੇ ਉਤਪਾਦ ਵਰਤਣੇ ਪੈਜ਼ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਗਾਂ ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਢੁਕਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਤੇ ਦਾਗ ਹਟਾਉ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਬਹੁਤੇ ਦਾਗਾਂ-ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ, ਸੁਗੰਧ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਉ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ।

(ੴ) **ਰੰਗ :** ਹਰ ਇੱਕ ਦਾਗ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੜੀ ਤੇ ਅਚਾਰ ਦੇ ਦਾਗ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਚਾਹ ਤੇ ਕਾਫੀ ਦੇ ਧੱਬੇ ਦਾ ਭੂਰਾ, ਘਾਹ ਦਾ ਦਾਗ ਹਰਾ, ਆਦਿ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਤੇ ਕੁਝ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਧੱਬੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰੋ।

(ਅ) **ਸੁਗੰਧੀ:** ਬਹੁਤੇ ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਡੇ ਤੇ ਰੋਗਨ, ਜਾਂ ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲੱਗੇ ਦਾਗ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਇੱਕ ਹੋਵੇਗੀ।

(੯) **ਮਹਿਸੂਸਣਾ/ਸਪੱਰਸ਼:** ਦਾਗ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਗਨ ਤੇ ਖੰਡ ਆਦਿ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਖਤ ਤੇ ਕਰੜਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਿਪਸਟਿਕ ਤੇ ਬੂਟ-ਪਾਲਿਸ਼ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਤਿਲਕਵਾਂ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 9.2

ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜਾ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ 5×5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਬਣਾ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗ ਲਗਾਓ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਲਵੋ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਾਗਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਸਪਰਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਹਰ ਇਕ ਦਾਗ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੇ ਪੇਪਰ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9.2

- ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨ ਠੀਕ ਹਨ ਜਾਂ ਗਲਤ, ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਦਲੀਲਾਂ ਵੀ ਦਿਓ।

ਕਥਨ	ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ	ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਕਾਰਨ
(ਉ) ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਆਕਤੀਗਤ ਸਵੱਛਤਾ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।		
(ਅ) ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਲੁਆਉਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਜੇ ਨਾ ਧੋਣੇ ਹੋਣ		
(ਇ) ਦਾਗ ਤੇ ਧੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।		

9.3.1 ਧੱਬਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ :

ਧੱਬਿਆਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇ ਦਾਗ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਤੋਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ, ਬਨਸਪਤੀ ਤੇ ਘਿਓ ਦੇ ਦਾਗ, ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਉਤਪਾਦ ਅਤੇ ਢੰਗ ਵਰਤਦੇ ਹੋ। ਆਉ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੀਏ।

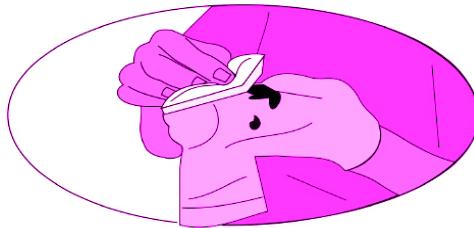
ਦਾਗ/ਪੱਥੇ ਦੀ ਕਿਸਮ	ਦਾਗ-ਪੱਥੇ
1. ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਦਾਗ	ਚਾਹ, ਕਾਫ਼ੀ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਦਾਗ
2. ਗਰੀਸ ਆਦਿ ਚਿਕਨਾਈ ਦੇ ਦਾਗ	ਮੱਖਣ, ਘੀ, ਤੇਲ, ਸਬਜ਼ੀ, ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼, ਲੁੱਕ ਤੇ ਰੋਗਾਨ
3. ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਦਾਗ	ਲਹੂ, ਦੁੱਧ, ਅੰਡਾ
4. ਖਿੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਾਗ	ਜੰਗਾਲ
5. ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਦਾਗ	ਡਾਈ, ਸਿਆਹੀ, ਉੱਲੀ, ਘਾਹ ਤੇ ਪਸੀਨਾ ਆਦਿ

9.3.2 ਦਾਗ/ਪੱਥੇ ਲਾਹੁਣ ਦੀ ਤਕਨੀਕ :

ਦਾਗ ਲਾਹੁਣ ਦੇ ਦੋ ਢੰਗ ਹਨ, 1. ਸਪੰਜ ਨਾਲ ਰਗੜ ਕੇ 2. ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖਣਾ। ਆਉ ਹੁਣ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਾਗ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਪੰਜ ਰਾਹੀਂ

- * ਦਾਗ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਕੱਪੜਾ ਰੱਬੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਠੀਕ ਪਾਸਾ ਇਸ ਚੂਸਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਵੱਲ ਹੋਵੇ। ਸਪੰਜਿੰਗ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦਾਗ ਦੇ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- * ਇਕ ਨਰਮ ਕੱਪੜਾ ਲਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰਲ ਵਿਚ ਭਿਓਂ ਲਵੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਦਾਗ ਦੇ ਉਤੇ ਰਗੜੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਰਗੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਜਾਓ।
- * ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੋਲਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਗੜੇ ਤਾਂ ਕਿ ਦਾਗ ਹੋਰ ਨਾ ਫੈਲੋ।
- * ਪਾਣੀ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਕੱਪੜਾ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਉਤੇ ਦਾਗ ਦਾ ਰੰਗ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਨਵਾਂ ਲਾ ਦਿਓ।

ਚਿੱਤਰ. 9.6 ਸਪਾਨਜਿੰਗ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖਣਾ

ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਡੁਬੋ ਦਿਓ, ਇਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਾਗ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਦਾਗ ਹੋਵੇ। ਦਾਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਰਲ ਦੁਬਾਰਾ ਵੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਗ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਹੀ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ. 9.7 ਡੁਬਾਉਣਾ

ਦਾਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਆਮ ਰਸਾਇਣਾਂ ਵਿਚ, ਬੋਰੈਕਸ ਪਾਉਡਰ, ਅਮੋਨੀਆ, ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਪਰਾਕਸਾਈਡ, ਅੰਗੜਾਲਿਕ ਏਸਿਡ ਆਦਿ ਰਸਾਇਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦਾਗ-ਧੱਬਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ		
1. ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਦਾਗ	ਚਾਹ, ਕਾਫ਼ੀ ਤੇ ਫਲ ਆਦਿ।	
ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕਰੀਏ	ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਾਗ ਤਿੜਾਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਲਕਲਾਈਨ ਰੀਜ਼ੈਂਟਸ, ਜਿਵੇਂ ਬੋਰੈਕਸ ਪਾਉਡਰ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।	
ਦਾਗ ਧੱਬੇ	ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ	ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜੇ
ਚਾਹ, ਕਾਫ਼ੀ, ਚਾਕਲੇਟ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ	ਦਾਗ ਉਤੇ ਉਬਲਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਓ।	ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਤੇ ਬੋਰੈਕਸ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਲਵੇ (2 ਕੱਪ ਪਾਣੀ ਤੇ 1/2 ਚਮਚ ਬੋਰੈਕਸ ਪਾਉਡਰ), ਤੇ ਦਾਗ ਤੇ ਫੇਰੋ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

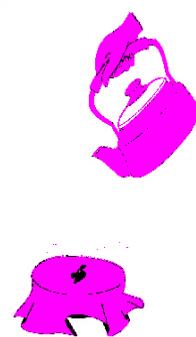

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ

ਚਾਹ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਗਲੈਸਰੀਨ
ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਲਵੇ ਜਾਂ ਦਾਗ ਉਤੇ
ਬੋਰੈਕਸ ਪਾਉਡਰ ਲਗਾਓ,
ਫਿਰ ਉਸ ਉਤੇ ਉਬਲਦਾ ਪਾਣੀ
ਪਾਓ। ਦਾਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਸੇ ਕੱਪ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬਤਰਨ
ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਕੱਸ ਕੇ ਫੜੋ।

ਮਹਿੰਦੀ ਦੇ ਦਾਗ

ਨਵੇਂ

ਗਰਮ ਢੁਧ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ
ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖੋ

ਪੁਰਾਣੇ

ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦੋ
ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਓ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੀ
ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ
ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਰੋ।

2. ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਦਾਗ

ਲਹੂ, ਢੁਧ, ਅੰਡਾ ਵਗੈਰਾ

ਦਾਗ ਢੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸੂਝਾਅ

ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਗਰਮ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਵਰਤੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ
ਦਾਗ ਪ੍ਰੋਟੀਨਯੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੰਮ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦਾਗ

ਖੂਨ, ਅੰਡਾ ਤੇ ਮੀਠ ਆਦਿ

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ

ਨਵੇਂ ਦਾਗ

ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਾਬਣ
ਨਾਲ ਧੋ ਦਿਓ।

ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜੇ

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੀ
ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ।

ਟਿੱਪਣੀ

3. ਗਰੀਸ (ਚਿਕਨਾਈ) ਦੇ ਦਾਗ	ਮੱਖਣ, ਘਿਓ, ਤੇਲ, ਸਬਜ਼ੀ ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼, ਲੁੱਕ ਤੇ ਤੇਲ ਦੇ ਰੰਗ	
	ਚਿਕਨਾਈ ਨੂੰ ਜਜਬ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਕ, ਟੈਲਕਮ ਪਾਊਡਰ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਚਿਕਨਾਈ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਰੰਗ-ਕਾਟ ਵਗੈਰਾ ਰਾਹੀਂ ਪੱਥੇ ਹਟਾਓ।	
ਦਾਗ	ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ	ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜੇ
ਮੱਖਣ, ਘਿਓ, ਤੇਲ, ਸਬਜ਼ੀ ਆਦਿ	<p>ਨਵੇਂ ਦਾਗ</p> <p>ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋਵੋ, ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਘਾਹ ਉਤੇ ਜਾਂ ਝਾੜੀ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁਕਾਓ।</p> <p>ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ</p> <p>ਸਾਬਣ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪੇਸਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਗ ਤੇ ਰਗੜੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਗਿੱਲਾ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਾਗ ਲਹਿ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਸੁਕਾਓ।</p>	<p>ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ ਪਰ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾਓ।</p> <p>ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਰੋ, ਪਰ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾਓ।</p>
ਰੰਗ (ਪੇਂਟ), ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼, ਲਿਪਸਟਿਕ ਬਾਲ-ਪੈਨ ਵਗੈਰਾ	<p>ਨਵੇਂ ਦਾਗ</p> <p>ਦਾਗ ਨੂੰ ਖੁਰਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦਾਗ ਕੱਢੋ (ਉ) ਸਪੰਜ ਨੂੰ ਮੈਥੀਲੇਟਿਡ ਸਪਿਰਟ ਜਾਂ ਸਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਗੜੇ। (ਅ) ਸਪੰਜ ਨੂੰ ਟਰਪੈਨਟਾਈਨ ਵਿੱਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਰਗੜੇ।</p> <p>ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ</p> <p>ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋ- ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰੋ।</p>	<p>ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਰੋ।</p> <p>ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਰੋ।</p>

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

4. ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਦਾਗ

ਦਾਗ ਢੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ

ਜੰਗਾਲ ਜਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਗੇ ਦੇ ਦਾਗ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਗਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਕੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਰਕ ਮਾਦੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਅਲਕਲੀਨ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਦਾਗ ਢੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਦਾਗ

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ

ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜੇ

ਲੋਹੇ ਦਾ ਜੰਗਾਲ

ਨਵੇਂ ਦਾਗ

ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਨਮਕ
ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ
ਹੀ ਕਰੋ।

ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ

ਇਸ ਲਈ ਹਲਕੇ
ਅੱਕਸਾਲਿਕ ਤਿਜ਼ਾਬ ਦੀ
ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਲਕੇ
ਬੋਰੈਕਸ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ
ਹੀ ਕਰੋ।

5. ਰਲੇ-ਮਿਲੇ ਦਾਗ-ਧੱਬੇ

ਦਾਗ ਢੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ

ਡਾਈ, ਸਿਆਹੀ, ਉੱਲੀ, ਘਾਹ, ਪਸੀਨੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਗ

ਹਰ ਇੱਕ ਦਾਗ ਲਈ ਖਾਸ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੋ।

ਦਾਗ

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ

ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜੇ

ਘਾਹ ਆਦਿ

ਨਵੇਂ ਦਾਗ

ਸਾਬਣ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਧੋ ਦਿਓ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ
ਹੀ ਕਰੋ।

ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ

ਦਾਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਮੈਥੇਲੇਟਿਡ
ਸਪਿਰਟ ਲੈ ਕੇ ਸਪੰਜ ਰਾਹੀਂ
ਸਾਫ਼ ਕਰੋ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ
ਹੀ ਕਰੋ।

ਪਾਨ ਦੇ ਦਾਗ

ਨਵੇਂ ਦਾਗ

ਪਿਆਜ਼ ਦਾ ਲੇਪ ਤਿਆਰ
ਕਰਕੇ ਲਾਈ ਅਤੇ ਪੁੱਪ ਵਿੱਚ
ਰੱਖ ਦਿਓ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ
ਹੀ ਕਰੋ ਪਰ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾਓ।

ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ

ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਹੀ
ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਦੁਹਰਾਓ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ
ਹੀ ਕਰੋ।

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਦਾਗ	ਨਵੇਂ ਦਾਗ	ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿਓ।
	ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ	ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਰੋ।

ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਗ	(ਉ) ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖੋ	ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਕਰੋ ਪਰ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾਓ।
	(ਅ) ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਨਮਕ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ ਤੇ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾਓ।	(ਇ) ਦਾਗ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਕਾਟ ਪਾਉਡਰ ਰਾਹੀਂ ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

9.3.3 ਦਾਗ ਲਾਹੁੰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ

- ਦਾਗ ਜਦੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਤਾਜਾ ਦਾਗ ਸੌਖਾ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਨਾਜੁਕ ਜਾਂ ਰੰਗਦਾਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਦਾਗ ਲਾਹੁੰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੈਮੀਕਲ ਨੂੰ, ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ, ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਨਣ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਲਗਾ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਉਸ ਕੈਮੀਕਲ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਰੰਗ ਉਤਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕਰੋ।
- ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਦਾਗ ਦੇ ਲੱਖਣ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗੇਗਾ, ਪਰ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੇਗਾ।
- ਦਾਗ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੋ, ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਦਾਗ ਤੇ ਲੱਗੇ ਕੈਮੀਕਲ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 9.3

ਸ਼ਿਆਨਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਵਧੀਆ ਚਿੱਟਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਸੂਟ ਪਹਿਨਿਆ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਸੂਟ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਚੌਕੰਨੀ ਰਹੀ। ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਘਰ ਪੁੱਜੀ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੂਟ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਦਾਗ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਥੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਦਾਗ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਨੇ ਦਾਗ ਉਤੇ ਟਾਲਕਮ ਪਾਉਡਰ ਮਲ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਸੂਟ ਨੂੰ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਗਾੜ੍ਹੇ ਤੇ ਗਰਮ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਇਕ ਘੰਟੇ ਲਈ ਡੁਬਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੂਟ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣ ਲਈ ਤਾਰ ਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦਾਗ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਭਾਵੇਜ਼ ਕੁਝ ਹਲਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਦਾਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਪਰਾਅਕਸਾਈਡ ਲਾਇਆ। ਦਾਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਸੂਟ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧੋਇਆ ਤਾਂ ਕਿ ਰਸਾਇਣ ਦੇ ਕਣ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਸ ਤੇ ਬਾਦ ਉਸਨੇ ਸੂਟ ਨੂੰ ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾ ਲਿਆ।

ਸ਼ਿਆਨਾ ਨੇ ਦਾਗ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਉਸ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਕਦਮ ਦੀ ਲਿਸਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਸਨ ਜਾਂ ਗਲਤ। ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਓ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।

ਨੰਬਰ	ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਕੀਤੀ ਗਈ	ਠੀਕ	ਗਲਤ	ਟਿੱਪਣੀ
1.				
2.				
3.				

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9.3

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਾਗ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵੇਂ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਟਿੱਕ (✓) ਕਰੋ :-

(i) ਚਿੱਟੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਚਾਹ ਦਾ ਲੱਗਾ ਪੁਰਾਣਾ ਦਾਗ :

- (ਉ) ਨਮਕ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਵਰਤੋ
- (ਅ) ਗਲੈਸਰੀਨ ਵਿਚ ਡੁਬੋਵੋ।
- (ਇ) ਨਿੰਬੂ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੋਵੋ।
- (ਸ) ਬੋਰੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਉਬਲਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾਵੋ।

(ii) ਰੰਗਦਾਰ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਲੱਗਾ ਪੁਰਾਣਾ ਖੂਨ ਦਾ ਧੱਬਾ :

- (ਉ) ਨਮਕ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖੋ।
- (ਅ) ਗਲੈਸਰੀਨ ਵਿਚ ਡੁਬੋਵੋ।
- (ਇ) ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖੋ।
- (ਸ) ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿਓ।

(iii) ਲਿਪਸਟਿਕ ਦਾ ਦਾਗ :

- (ਉ) ਨਮਕੀਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
- (ਅ) ਅਮੋਨੀਆ ਵਿਚ ਡੁਬੋਵੋ।
- (ਇ) ਮੈਥਿਲੇਟਿਡ ਸਪਿਰਟ ਰਾਹੀਂ ਸਪੰਜ ਕਰੋ।
- (ਸ) ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿਓ।

(iv) ਜੰਗਾਲ ਦਾ ਦਾਗ :

- (ਉ) ਨਮਕ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਵਰਤੋ
- (ਅ) ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਜੂਸ ਵਿਚ ਨਮਕ ਪਾ ਕੇ ਵਰਤੋ
- (ਇ) ਮੈਥਿਲੇਟਿਡ ਸਪਿਰਟ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਦਿਓ।
- (ਸ) ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿਓ।

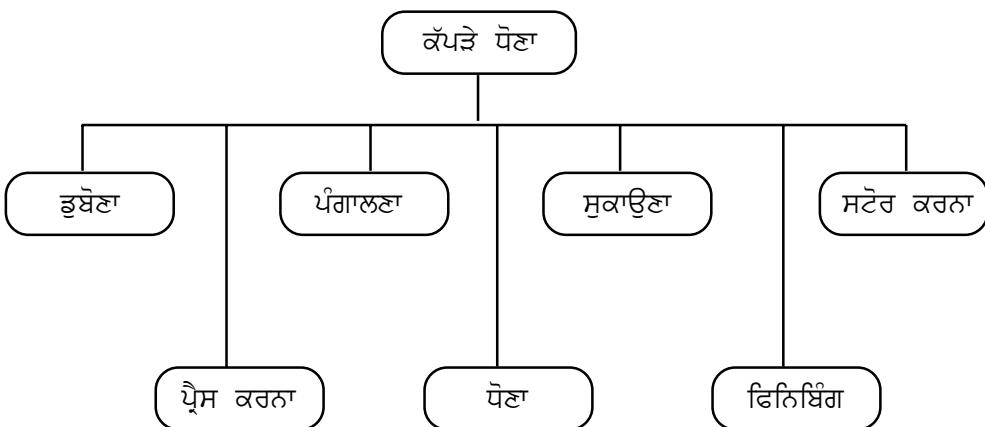
(v) ਪੌਲਿਸਟਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਨਹੁੰ ਪਾਲਿਸ਼ ਦਾ ਦਾਗ :

- (ਉ) ਮੈਥਿਲੇਟਿਡ ਸਪਿਰਟ ਨਾਲ ਸਪੰਜ ਕਰੋ।
- (ਅ) ਬੋਰੈਕਸ ਮਿਲੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਦਿਓ।
- (ਇ) ਨਿੰਬੂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਨਮਕ ਨੂੰ ਰਗੜੋ।
- (ਸ) ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਦਿਓ, ਫਿਰ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋਵੋ।

ਦਾਗ-ਧੱਬੇ ਵਗੈਰਾ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਲਾਂਡਰਿੰਗ (ਪੁਆਈ) ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਆਮ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਆਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਪੈਸਲ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਆਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

9.4 ਲਾਂਡਰਿੰਗ (ਪੁਲਾਈ)

ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ :

ਚਿੱਤਰ 9.8 ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦਾ ਕਾਰਜ

ਟਿੱਪਣੀ

ਚਿੱਤਰ 9।10

9.4.1 ਡੁਬੋਣਾ

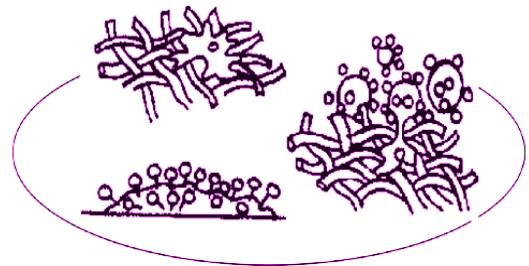
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਉਪਰ ਹੋ ਠਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਲੱਗੇ ਗੈਰਚਿਕਨਾਈ ਵਾਲੇ ਦਾਗ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਗੈਰਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਭਿਉ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਇਕ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾ ਢੁਬੋਵੋ। ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕੁਝ ਥਾਂ ਰੱਖੋ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਜ਼ ਵੱਧ ਸਮੇਤ ਲਈ ਭਿਉ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰੀਕ ਮਿੱਟੀ ਫਿਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ. 9.9 ਭਿਗੋਣਾ

9.4.2 ਧੁਆਈ

ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਡੁਬੋ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਧੋ ਲਵੋ। ਡੁਬੋਣ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਅਰਥ ਹੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੁਬੋਣ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੈਲ, ਮਿੱਟੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧੁਆਈ ਦੇ ਕਈ ਢੰਗ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਧੋਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੇ ਢੰਗ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ।

ਚਿੱਤਰ. 9.10 ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਨਾਲ ਮੈਲ ਕੱਢਣਾ

ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦੇ ਢੰਗ :

- ਰਗੜਨਾ :** ਮੌਟੇ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਸੂਤੀ ਤੇ ਲਿੱਨਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਧੋਣ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ:

 - * **ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰਗੜਨਾ :** ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਜਿਹਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਗੰਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰਗੜੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਮੈਲ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕੱਢ, ਕਾਲਰ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਹੇ ਠਲੇ ਹਿੱਸੇ, ਰੁਮਾਲ ਤੇ ਰਿਬਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਛੁਕਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।
 - * **ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਰਗੜਨਾ :** ਕਈ ਕੱਪੜੇ, ਜਿਵੇਂ ਰਸੋਈ ਦੇ ਡਸਟਰ ਆਦਿ ਕਾਫ਼ੀ ਗੰਦੇ ਤੇ ਥਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਰਗੜ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਲ, ਥਿੰਦਾ ਤੇ ਦਾਗ ਆਦਿ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਰਗੜਨ ਤੋਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪੱਧਰੀ ਚੌੜੀ ਤੇ ਸਖਤ ਥਾਂ ਤੇ

ਚਿੱਤਰ. 9.11 ਰਗੜਨਾ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਰੱਖੋ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਰਗੜਨ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲ ਆਦਿ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੱਪੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਕਾਲਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਰਗੜਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਛੇਤੀ ਫਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਉਸ ਉਤੇ ਰਗੜਾਈ ਕਰੋ।

* **ਬਾਪੀ (ਮੋਗਰੀ) ਨਾਲ ਕੁੱਟਣਾ :** ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਭਾਰੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਾਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਬੈਂਡ-ਸੀਟਾਂ ਤੇ ਤੌਲੀਏ ਆਦਿ ਲਈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਬਾਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਫ਼, ਪੱਧਰੀ ਤੇ ਸਖਤ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਕਰੋ। ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪੱਧਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਫੈਲਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਸਾਬਣ ਆਦਿ ਲਾਓ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਪੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟੋ ਕੁੱਟਦੇ ਸਮੇਂ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਜਾਓ।

2. ਮਸਲਣਾ ਤੇ ਨਿਚੋੜਨਾ : ਇਹ ਢੰਗ ਨਾਜ਼ੁਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰੇਸ਼ਮੀ, ਉਨੀਂ ਤੇ ਰੇਅਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨੱਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੱਪੜਾ ਸਾਬਣ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਛੁੱਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਸਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਘੋਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮਸਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਘੋਲ ਵਿਚ ਡਬੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਸਲੋ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੱਪੜਾ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਲਦੇ ਰਹੋ।

3. ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣਾ :

ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਇਕ ਮਿਹਨਤ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ, ਇਹ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਸਲਦੀ ਤੇ ਰਗੜਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਉਨੀਂ ਕੱਪੜੇ ਸਾਫ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ, ਸੈਮੀ-ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਅਤੇ ਨਾਨ-ਆਟੋਮੈਟਿਕ।

ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਇਹ ਲਾਭ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ ਯੰਤਰ ਰਾਹੀਂ ਨਿਚੋੜਨ ਤੇ ਫਰੋਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੁੱਕ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੱਡੇ ਤੇ ਭਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬੈਂਡ-ਸੀਟਾਂ ਤੇ ਪਰਦੇ ਆਦਿ। ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਉਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਵੋ। ਮਸ਼ੀਨ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

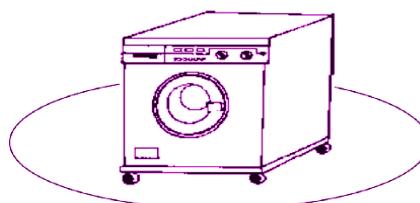
ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਚਿੱਤਰ. 9.12 ਦਬਾਉਣਾ ਤੇ ਨਿਚੋੜਨਾ

ਚਿੱਤਰ. 9.13 ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਚੈਕ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਉਤਰ ਕੇ ਢੂਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ।

9.4.3 ਖੰਗਾਲਣਾ :

ਧੋਏ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰ ਖੰਗਾਲੋ, ਜਾਂ ਜਦ ਤਕ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਖੰਗਾਲ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਖੰਗਾਲ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਦਾ ਕੁਝ ਭਾਗ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ. 9.14 ਖੰਗਾਲਣਾ

9.4.4 ਅੰਤਲੀ ਸਜਾਵਟ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਰਤਣਾ :

ਤੁਹਾਡੇ ਕਈ ਕੱਪੜੇ ਸੁਕਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਅੰਤਲੀ ਸਜਾਵਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਜਾਵਟ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਚਮਕਦਾਰ ਜਾਂ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕੱਪੜੇ ਨਵੇਂ ਵਰਗੇ ਲੱਗਣ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਟਾਰਚ ਜਾਂ ਨੀਲ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਸਾਕਨ ਹਨ। ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਟਾਰਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਗੁੰਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਲ ਤੇ ਹੋਰ ਚਮਕਦਾਰ ਏਜੰਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਚਮਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਫਿਨਿਸ਼ਿੰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੋਗੇ।

9.4.5 ਸੁਕਾਉਣਾ :

ਧੋਏ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਧੂਪ ਵਿਚ ਸੁਕਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਵਗੈਰਾ ਤੇ ਪਾਓ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਚਿਮਟੀਆਂ ਜਾਂ ਕਲਿੱਪਾਂ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਫ਼, ਦਾਗ-ਰਹਿਤ ਮੈਟਲ

ਰੈਕ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਲਾਰ ਕੇ ਲਟਕਾਅ ਦਿਓ ਅਤੇ ਰੈਕ ਨੂੰ ਧੂਪ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਜਾਂ ਛਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੋ, ਇਹ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਧੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਰੰਗਦਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਕਰਕੇ (ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਸਾ ਬਾਹਰ) ਪਾਓ। ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਤਾਰ ਵਗੈਰਾ ਉਤੇ ਪਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਓ ਕਿ ਹਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋੜ ਦੀ ਪਾਸ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕੱਪੜੇ ਹੀ ਛੇਤੀ ਸੁੱਕਣਗੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੂਪ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੈਪਕਿਨ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਧੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਕਾਓ।

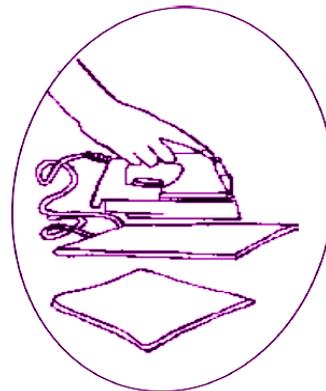

ਚਿੱਤਰ. 9.15 ਸੁਕਾਉਣਾ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

9.4.6. ਲੋਹਾ ਜਾਂ ਭਾਪ ਰਾਹੀਂ ਪਰੈਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤਹਿਆਂ ਮਾਰਨਾ :

ਇਹ ਕਾਰਜ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਇੱਕਸਾਰ ਲੱਗਣ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕੋਇਲੇ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪਰੈਸ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰੈਸਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਰੈਸਾਂ ਮੈਟਲ ਹੀਟਿੰਗ, ਟੈਫਲੋਨ (ਨਾਲ ਸਟਿਕ ਸਰਫੇਸ) ਜਾਂ ਭਾਫ ਵਾਲੀ ਪਰੈਸ ਆਦਿ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਉਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਡੱਬੇ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ।

ਚਿੱਤਰ. 9.16 ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨਾ

9.4.7 ਸੰਭਾਲਣਾ :

ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਪ-ਬੋਰਡ ਜਾਂ ਅਟੈਚੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰੱਖੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਰੈਸ ਕਰਨ ਵਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਰੈਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਫੋਲਕੇ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਪ ਬੋਰਡ/ਅਟੈਚੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ।

ਗਿੱਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅਲਮਾਰੀ/ਕੱਪਬੋਰਡ ਆਦਿ ਵਿਚ ਨਾ ਰੱਖੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਲੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 9.4

ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵੈਂਕਟ ਨੇ ਇਕ ਸਾਨਦਾਰ ਖਾਦੀ ਦਾ ਕੁੜਤਾ ਪਇਆ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਉਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਦਾ ਕੁੜਤਾ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਕੁੜਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੱਪਬੋਰਡ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪਹਿਣਣ ਲਈ ਕੁੜਤੇ ਨੂੰ ਕੱਪਬੋਰਡ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੜਤੇ ਉਤੇ ਦਾਗ ਪੈ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਚਿੱਟਾ ਪਾਊਡਰ ਦਾ ਪੂੜਾ ਜਿਹਾ ਪਿਆ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਬੋਲ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਵੈਂਕਟ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਕੁੜਤਾ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਪਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

- ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵੈਂਕਟ ਦੇ ਕੁੜਤੇ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰਿਆ?
- ਜੇ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਖਾਦੀ ਦੇ ਕੁੜਤੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ?

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

9.3 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ

ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਦੇ ਆਮ ਨੁਕਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਕੀ ਇਹ ਢੰਗ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹੈ? ਆਓ ਹੁਣ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਘਰ ਵਿਚ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਰੀਏ ਤੇ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰ ਲਵੇ ਤੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੀ ਕੁਝ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਤੇ ਅੰਤਲੀ ਸਜਾਵਟ ਤੱਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਆਓ ਵੇਖੀਏ! ਇਹ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹਾਂ, ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਛਾਂਟ-ਛਟਾਈ ਕਰੋ। ਛਾਂਟ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਓ :

- (ਉ) ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਟੇ ਅੰਦਰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ, ਪਜਾਮਾ, ਸਲਵਾਰ, ਪੈਟੀਕੋਟ, ਕਮੀਜ਼ਾਂ, ਰਸੋਈ ਦੇ ਡਸਟਰ, ਬੈਂਡਸ਼ੀਟਾਂ, ਸਰੂਅਣਿਆਂ ਦੇ ਕਵਰ, ਵਗੈਰਾ।
- (ਅ) ਰੰਗਦਾਰ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾੜੀ, ਬਲਾਊਜ਼, ਸਲਵਾਰ ਸੂਟ ਤੇ ਦੁਪੱਟੇ ਵਗੈਰਾ।
- (ਇ) ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਕੱਪੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੀਮਜ਼ਾਂ, ਸਾੜੀਆਂ, ਬਲਾਊਜ਼, ਦੁਪੱਟੇ ਤੇ ਜੁਗਾਬਾਂ ਵਗੈਰਾ।
- (ਸ) ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ-ਸਾੜੀਆਂ, ਬਲਾਊਜ਼ ਤੇ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਵਗੈਰਾ।
- (ਹ) ਉਨ੍ਹੀਂ ਕੱਪੜੇ-ਸਵੈਟਰ, ਮਫਲਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਲਾਂ ਵਗੈਰਾ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਲਵੇ, ਇਹ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਕੋਈ ਦਾਗ ਵਗੈਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੇ ਪੈਣ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਲੇਬਲ ਵਗੈਰਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਵੇਲੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਦੂਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੀਆਂ ਢੇਰੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਰਤੋ।

ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ :

- ਡੁਬੋਣਾ/ਭਿਉਣਾ :** ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭਿਉਣਾ ਪੈਜ਼ਦਾ ਹੈ? ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਮਿੱਟੀ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਦਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਕਾਢੀ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੋਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਥਾਂ ਤੇ ਡੁਬੋਵੇ। ਹਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੰਦੇ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ ਸੌਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੱਪੜੇ ਨਾ ਪਾਓ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂ?

ਟਿੱਪਣੀ

2. **ਧੁਆਈ :** ਸਾਰੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਜਾਂ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਮਿਲੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਪਾਓ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਦੀ ਬਾਵਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਬਣ ਵਗੈਰਾ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਗੜੇ। ਛੋਟੇ ਤੇ ਹਲਕੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਸਲ ਕੇ ਤੇ ਨਿਚੋੜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਧੋਵੋ, ਤੇ ਭਾਰੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦੀ ਬਾਪੀ ਨਾਲ ਕੁੱਠਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਗੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਰਗੜ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ। ਕੀ ਤਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ?
3. **ਖੰਗਾਲਣਾ :** ਅਸੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਖੰਗਾਲਦੇ ਹਾਂ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਪਹਿਲ ਭਾਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਜੇ ਤਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹੋ।
4. **ਮਾਵਾ ਲਾਉਣਾ :** ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣ ਲਈ ਖਿਲਾਰਨ ਤੋੜ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ (ਮਾਇਆ) ਲਾਉਣਾ ਵੀ ਇਕ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਤਹਿ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਮਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਨਵਿਆਂ ਵਰਗੇ ਦਿੱਸਣ। ਮਾਵਾ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਗੰਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਨੋਟ:- ਪੰਜ ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ 2 ਛੋਟੇ ਚੱਮਚ ਮਾਵਾ ਪਾਉਡਰ ਦੇ ਮਿਲਾਕੇ 4-5 ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਢੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਐਰਾਰੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਾਵਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ:

- * ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਐਰਾਰੋਟ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲੇਪ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਹੁਣ ਉਸ ਗਾੜ੍ਹੇ ਲੇਪ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਉਬਲਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਓ। ਪਾਣੀ ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹੋ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲਕੇ ਫਿੱਕਾ ਜਿਹਾ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬਸ ਮਾਵਾ ਤਿਆਰ ਹੈ।
- * ਹੁਣ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਵੇ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾ ਲਵੋ। ਇਸ ਮਾਵੇ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾਪਨ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਮੁਟਾਈ ਅਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੜਕਪਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੜਕਪਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 2-3 ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਾਵੇ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਹਲਕਾ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲਗਾਓ। ਪਰ ਜੇ ਕੜਕਪਣ ਆਮ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ 4-6 ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਤਲਾ ਕਰਕੇ ਲਾਓ।
- * ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਣਾ ਕਰ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਢੁਬੋ ਲਵੋ ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਵਾ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਤੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਟਾਰਚ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਢੁਬੋ ਦਿਓ।
- * ਹੁਣ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਲਾਰ ਕੇ ਪੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕਣ ਲਈ ਪਾ ਦਿਓ।

ਨੋਟ:-

1. ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਕੜਕਪਣ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਚੋਣ ਹੈ। ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਟੇਬਲ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਮੈਟ, ਟਰੋਅ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਨੈਪਕਿਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਥਤ ਮਾਵਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪਹਿਣਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ।
2. ਬਿਲਕੁਲ ਥੱਲੇ ਪਹਿਣਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਚੁਸਤ ਫਿਟਿੰਗ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਲਾਉਜ਼ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਨਾ ਲਗਾਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਵਾ ਤੁਹਾਡੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
3. ਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਮਾਵਾ ਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨੀਲ ਵੀ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ ਮਾਵੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਾਓ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਕਿ ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਨੀਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਿਰਕਾ ਜਾਂ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪੂ ਨੀਲ ਉਤਰ ਜਾਵੇਗਾ।

4. **ਸੁਕਾਉਣਾ:** ਕੱਪੜੇ ਖੰਗਾਲਣ, ਮਾਇਆ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨੀਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਕਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੋਲ ਕੇ ਪਾ ਦਿਓ। ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸੁਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇਤੀ ਉਤਾਰ ਲਵੋ। ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਲਈ ਰੱਖੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਪੀਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
5. **ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨਾ :** ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰੈਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਜ਼ਿਹੀ ਨਮੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਲਪੇਟ ਕੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਗਰਮ ਪ੍ਰੈਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਨਮੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਸਟੋਰ ਕਰੋ।
6. **ਸਟੋਰ ਕਰਨਾ:** ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਉੱਲੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ ਕਿ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਦਿਓ।

ਰੰਗਦਾਰ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਣੀ :

- * ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਿਉ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖੋ।
- * ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਹਲਕੇ ਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸਾਬਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਮਸਲਣ ਤੇ ਨਚੋੜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਰਤੋਂ।
- * ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਚੋੜੋ ਤੇ ਫਿਰ ਉਲਟਾ ਕਰਕੇ (ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਸਾ ਬਾਹਰ ਕਰਕੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮਾਵਾ ਲਗਾਓ।
- * ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾਓ।

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

- * ਜਦੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਨਮੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰੋ।
- * ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਲਮਾਰੀ ਵਗੈਰਾ ਵਿਚ ਰੱਖੋ

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9.4

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰੋ:

1. ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਭਿਉਣ ਨਾਲ ਮੈਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਛਿੱਲੀ, ਪੱਕੀ, ਜੰਮ)
2. ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਇਸ ਲਈ ਲਾਈਦਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਦਿੱਸਣ। (ਗੰਦੇ, ਕੜਕ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ, ਸਾਫ਼)
3. ਉਤੇ ਮਾਵਾ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਮੇਜ਼ ਪੋਸ਼, ਸਾਡੀਆਂ, ਥੱਲੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ)
4. ਰੰਗਦਾਰ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੁਕਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਪੁੱਪ, ਛਾਂ, ਦਿਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ)
5. ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਪ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਉਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਚਮਕਦਾਰ, ਕਮਜ਼ੋਰ, ਫਿੱਕੇ)
6. ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਧੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ, ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ)
7. ਜਦੋਂ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਮੀ-ਸਹਿਤ ਸਟੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਫੱਕਾਪਣ, ਚਮਕ, ਉਲੀ)
8. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਗਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਕਮਜ਼ੋਰ, ਪੀਲੇ, ਚਮਕਦਾਰ)
9. ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਨੀਲ, ਮੁਰੰਮਤ, ਪ੍ਰੈਸ)
10. ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਿਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। (ਸਫੇਦ, ਰੰਗਦਾਰ, ਗੰਦੇ)

ਬਣਾਵਟੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ :

ਨਾਈਲਨ, ਪੌਲਿਸਟਰ ਅਤੇ ਐਕਰਾਈਲਕ, ਆਦਿ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਵਟੀ ਧਾਰੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੁਆਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਟ ਪੈ ਜਾਣਗੇ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂ? ਹਾਂ, ਉਹ ਨਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛੋਤੀ ਪਿੰਘਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

- * ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਸਾਬਣ ਵਰਤੋ ਅਤੇ ਧੋਂਦੇ ਸਮੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਲਕੇ ਹਲਕੇ ਰਗਤੇ ਤੇ ਮਲੋ।
- * ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਗਾਲੇ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਬਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ।
- * ਵੱਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੱਸ ਕੇ ਨਾ ਨਿਚੋੜੋ।
- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਹੈਂਗਰ ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਸੁਕਾਓ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸ਼ਕਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇਗੀ।
- * ਜਦੋਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਰਮ ਪ੍ਰੈਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰ ਲਵੋ। (ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਬਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਸ ਲਈ ਤਾਪਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖੋ)। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂ ?
- * ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਟੋਰ ਕਰੋ।

ਯਾਦ ਰੱਖੋ-ਕੱਪੜੇ ਧੋਂਦੇ ਵਕਤ, ਟੈਰੀਕਾਟ ਨੂੰ ਸਿੰਘੈਟਿਕ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ :

- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕੋਸਾ ਜਾਂ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਜ਼ ਕਰੋ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਲਕਾ ਦਬਾਓ ਤੇ ਹਲਕੇ ਹਲਕੇ ਰਗਤੋਂ। ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿਓ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- * ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਗਾਲੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਬਣ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ।
- * ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮਾਵਾ (ਅਰਬੀ ਗੂੰਦ) ਲਗਾਓ ਅਤੇ ਛਾਂ ਵਿਚ ਸੁਕਾ ਲਵੋ।
- * ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਲਕੇ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਨਮੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਏ ਤਾਂ ਘੱਟ ਗਰਮ ਪ੍ਰੈਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰ ਲਵੋ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਇਹ ਕਿਉਂ ? ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੋ, ਜੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਡਿੱਕਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਗੇ-ਧੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- * ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੈਂਗਰਜ਼ ਉਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਸਟੋਰ ਕਰੋ।

ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ :

ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਦੂਜੇ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਤਿਹ ਉਤੇ ਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਮੀ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਧੋਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜੇ ਭਿੱਜਣ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਆਕਾਰ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਸੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜਾਂ ਚੌੜੀ ਸਤਹ ਉਤੇ ਸੁਕਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਵੇਲੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ : -

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

- * ਧੁਆਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਉਤਾਰ ਲਵੇ।
- * ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹਲਕੇ ਅਲਕਲੀ ਵਾਲੇ ਸਾਬਣ/ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਲ ਲਵੇ।
- * ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੁਆਈ ਲਈ ਮਸਲਣ ਤੇ ਨਿਚੋੜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
- * ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੰਗਾਲ ਲਵੇ।
- * ਉਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਅਕਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਪੇਪਰ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤੇ ਉਸ ਅਕਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਓ, ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਧਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾਓ।
- * ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਉਤੇ ਸਟੀਮ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
- * ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟੋਰ ਕਰੋ, ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਹੈਂਗਰ ਉੱਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੱਧਰੀ ਥਾਂ ਤੇ ਤਹਿਲ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੋ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਜਾਂ ਓਡੋਨਿਲ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਰੱਖ ਦਿਓ।

9.6 ਕੱਪੜੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੁਝਾਅ :

ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਮੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਇਸ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਾ ਕੰਬਲ ਰੱਖੋ, ਫਿਰ ਇਕ ਸਾਫ਼ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿਓ। ਮੇਜ਼ ਦੀ ਉਚਾਈ ਆਪਣੇ ਮੁਤਾਬਕ ਚੁਕਵੀਂ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝੁਕਣਾ ਨਾ ਪਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਤਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਖਿਚਾਅ ਨਾ ਪਵੇ। ਆਸ ਤੌਰ ਤੇ 80 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਮੇਜ਼ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਗਾਮਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

- * ਪ੍ਰੈਸ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਥੋੜਾ ਪਾਣੀ ਕੋਲ ਰੱਖੋ। ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਲਿਨਨ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਛਿੜਕਾਓ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।
- * ਬਾਹਾਂ, ਕਾਲਰਾਂ ਤੇ ਲੇਸ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰੋ।
- * ਲੇਸਾਂ, ਬਟਣਾਂ, ਹੁੱਕਾਂ ਤੇ ਐਂਬਰਾਇਡਰੀ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਠੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਂਬਰਾਇਡਰੀ (ਗੋਟਾ ਕਿਨਾਰੀ ਆਦਿ) ਠੀਕ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੇਗੀ। ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਵੱਧ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਣ ਟੁੱਟ ਜਾਂ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।
- * ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਲੰਬੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈਸ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੇ ਰੇਸ਼ੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ : ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲੱਗੇ ਲੇਬਲ ਉਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰੋ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਖਾਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੈਸ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੋ:

ਤਾਪਮਾਨ	ਕੱਪੜਾ
ਗਰਮ 1500 ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ	ਉੱਨੀ, ਸਿਲਕ, ਪੈਲਿਸਟਰ ਤੇ ਨਾਈਲਨ
ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗਰਮ 1800 ਗੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ	ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਰੇਅਨ
ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ 2000 ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ	ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲੀਨਨ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9.5

- ਠੀਕ ਕਥਨ ਉਤੇ ਸਹੀ (✓) ਪਾਓ। ਗਲਤ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੋ।

(ਇ) ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਹਲਕੇ ਤਰਲ ਸਾਬਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

(ਅ) ਉੱਨੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੂਆਈ ਲਈ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

(ਇ) ਉੱਨੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਢੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

(ਸ) ਉੱਨੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਵਿਚ ਧੋ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

(ਹ) ਉੱਨੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਵੇਲੇ ਰਗੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

(ਕ) ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਿਚੋੜ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

(ਖ) ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਗਰਮ ਧੈੱਸ ਨਾਲ ਧੈੱਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ/ਗਲਤ

2. ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ :

ਨੰ:	ਭਾਗ (ਇ)	ਭਾਗ (ਅ)	ਉੱਤਰ
1	ਗਿੱਲਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਜਾਂ ਉੱਨੀ	(ਇ)	ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਦੀ ਹੈ।
2	ਗਿੱਲੇ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜੇ	(ਅ)	ਹਲਕਾ ਡਿਟਰਜੈਂਟ
3	ਰੰਗਦਾਰ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜੇ	(ਇ)	ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਪਾਊਡਰ/ਟਿੱਕੀ
4	ਰੇਸ਼ਮ	(ਸ)	ਸਮੱਰਥਾ ਤੇ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ
5	ਗਿੱਲਾ ਵਿਸਕੋਸ ਰੇਅਨ	(ਹ)	ਸਮੱਰਥਾ ਵੱਧਦੀ ਹੈ।
6	ਚਿੱਟੇ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜੇ।	(ਕ)	ਤਰਲ ਡਿਟਰਜੈਂਟ
		(ਖ)	ਅਲਕਲਾਈਨ ਡਿਟਰਜੈਂਟ

ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਿਖਿਆ

ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਮੁਰੰਮਤ

ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ
ਹਵਾ ਲੁਆਉਣਾ

ਮੁਰੰਮਤ

ਦਾਗ ਦੂਰ ਕਰਨੇ

ਕੱਪੜੇ ਡਾਂਟਣਾ

(ਸਿਰਫ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ)

ਭਿਉਣਾ

ਰਗੜਨਾ ਹੱਥਾ
ਮਸਲਣਾ/ਨਿਚੋੜਨਾ
ਮਸ਼ਨ ਨਾਲ ਪੁਆਈ

ਪੁਲਾਈ

ਖੰਗਾਲਣਾ

ਸੂਤੀ ਅਰਾਰੋਟ
ਰੇਸ਼ਮੀ/ਅਰਬੀ ਗੂੰਦ

ਮਾਵਾ ਲਗਾਉਣਾ

ਸਫੈਦ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਤੇ

ਨੀਲ ਲਗਾਉਣਾ

ਪੈਸ ਕਰਨਾ
ਸਟੋਰ ਕਰਨਾ (ਸਾਂਭਣਾ)

ਅੰਤਲਾ ਕਾਰਜ

ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਧੁਆਈ ਸੁਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।
2. ਦਾਗ (ਧੱਬਾ) ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ?
3. ਕਿਸੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਾਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
 1. ਘਿਓ ਦੇ ਦਾਗ,
 2. ਨਹੁੰ ਪਾਲਿਸ਼,
 3. ਲਾਲ-ਸਿਆਹੀ,
 4. ਘਾਹ,
 5. ਪਾਨ ਦੇ ਦਾਗ।
4. ਤੁਸੀਂ ਚਿੱਟੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਧੋਵੋਗੇ? ਕਾਰਨਾਂ ਸਹਿਤ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।
5. ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਆਈ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਬਿਆਨ ਕਰੋ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ

6. ਸ਼ੈਲੀ ਨੇ ਇੱਕ ਉਨ੍ਹੀ ਕਾਰਡੀਗਨ ਖਰੀਦਿਆ। ਦੋ ਵਾਰ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿਚ ਢੂਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋ ਦਿੱਤਾ। ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਾਰਡੀਗਨ ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਦੱਸੋ।
7. ਰਹਿਮਾਨ ਆਪਣੇ ਚਮਕਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਸਕਾਰਫ ਨੂੰ ਘਰੇ ਧੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਠੀਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ

- 9.1 1. ਘਰ ਧੋਣ ਲਈ-ਸੂਤੀ ਕਮੀਜ਼, ਸੂਤੀ ਪਜਾਮਾ
ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਲਈ ਸਿਲਕ ਬਲਾਊਜ਼, ਜ਼ਰੀ ਸਾੜੀ, ਉੱਨ੍ਹੀ ਸ਼ਾਲ
2. ਪਾਠ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖੋ।
- 9.2 1. (ਇ) ਠੀਕ, ਗੰਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਲੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।
(ਅ) ਗਲਤ, ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣਾ, ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਨਾ, ਫਿਨਿਸ਼ਿੰਗ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਟੋਰ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
(ਇ) ਠੀਕ, ਹਵਾ ਲੁਆਉਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੋਅ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।
(ਸ) ਠੀਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਬਣ ਤੇ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਵਿਚਲੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਨਾਲ ਦਾਗ ਸਥਾਈ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- 9.3 1. (ਿ) (ਸ) (ਿਓ) (ਇ) (ਿਓਈ) (ਏ) (ਿਓਈ) (ਅ) (ਵੀ) (ਸ)
- 9.4 1. ਢਿੱਲੀ 2. ਕੜਕ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ 3. ਥੱਲੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ 4. ਛਾਂ
5. ਕਮਜ਼ੋਰ 6. ਗਰਮ ਪਾਣੀ 7. ਉੱਲੀ 8. ਪੀਲੇ 9. ਰੰਗਦਾਰ
- 9.5 (ਇ) ਠੀਕ (ਅ) ਗਲੜਉਣੀ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਲਈ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। (ਇ) ਠੀਕ
(ਸ) ਗਲੜ ਉਨ੍ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਹਲਕੇ ਅਲਕਲੀ ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਘੋਲ ਵਿਚ ਧੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। (ਹ) ਠੀਕ
(ਕ) ਗਲੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਬ ਕੇ ਨਿਚੋੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਹੈਂਗਰ ਉਤੇ ਹੀ ਸੁਕਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ (ਖ) ਠੀਕ।

ਨੰ:	ਭਾਗ (ਇ)		ਭਾਗ (ਅ)	ਉੱਤਰ
1	ਗਿੱਲਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਜਾਂ ਉੱਨ੍ਹੀ	(ਇ)	ਉਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਦੀ ਹੈ।	2
2	ਗਿੱਲੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ	(ਅ)	ਹਲਕਾ ਡਿਟਰਜੈਂਟ	5
3	ਰੰਗਦਾਰ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ	(ਇ)	ਡਿਟਰਜੈਂਟ ਪਾਊਡਰ/ਟਿੱਕੀ	6
4	ਰੇਸ਼ਮ	(ਸ)	ਸਮਰਥਾ ਤੇ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ	3
5	ਗਿੱਲਾ ਵਿਸਕੋਸ ਰੇਅਨ	(ਹ)	ਸਮਰਥਾ ਵੱਧਦੀ ਹੈ।	1
6	ਚਿੱਟੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ।	(ਕ)	ਤਰਲ ਡਿਟਰਜੈਂਟ	4
		(ਖ)	ਅਲਕਲਾਈਨ ਡਿਟਰਜੈਂਟ	

ਟਿੱਪਣੀ

10

ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਧਾਰਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖੋ। ਇਹ ਧਾਰੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਇਕ ਧਾਰਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਟ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵੇਖੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਤੰਤੂ ਨਜ਼ਰਿੰਦੇ ਪੈਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਅੱਜਕੱਲ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੰਤੂ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਖਾਸ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸ ਖਾਸ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੋ। ਪਰ ਇਹ ਤੰਤੂਆਂ ਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਲਈ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਬਾਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗੀ।

ਉਦੇਸ਼

ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ:

- * ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਲਾਭ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।
- * ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਇਕਾਈ ਤੰਤੂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਈ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- * ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।
- * ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਟੈਸਟਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕੋਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਤੰਤੂ ਕਿਹੜੇ ਹਨ।
- * ਸੂਤ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕੱਪੜਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ।

- * ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਤ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰ ਸਕੇਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕੇਗੇ।
- * ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਘਰ ਲਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ।

10.1 ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਅਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਕਿਉਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਾਂ? ਸਾਡੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਿਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਦੂਜੀ ਚਮੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਰੋਹ ਮੌਕੇ, ਕੱਪੜੇ ਇਕ ਖਾਸ ਤੁਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਢਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਸਮ ਦੇ ਦੁਰ-ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੱਪੜੇ ਸਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਵਰਦੀ' ਅਤੇ 'ਪੁਸ਼ਾਕ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਲਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੁਸ਼ਾਕ, ਜਿਹੜੀ ਮੌਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਨੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਸੁਹਜ-ਸਵਾਦ, ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤਬੇ, ਵਰਤਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਆਦਮੀ, ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੱਖ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਾਰਜਾਂ, ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਸਮਾਇਆਂ ਉਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕੱਪੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਆਮ ਕੱਪੜੇ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਸਮੇਂ, ਖੇਡਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਚੋਣ ਮੌਸਮ, ਜਲਵਾਯੂ, ਉਮਰ, ਮੌਕਾ, ਵਿਆਹੁਤਾ ਸਥਿਤੀ, ਲਿੰਗ, ਸਾਫ਼ਟਾਈ, ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਗੰਦੇ ਅਤੇ ਮਸਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਗਰੀਬ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੈ। ਚਮਕਦਾਰ, ਤਾਜ਼ੇ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕੀਤੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਣਦੀ ਬਣਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਹੇਠਾਂ ਦੋ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਦਰਸਾਓ:

1.	ਚੁਸਤ ਦਿੱਸਣਾ
2.	ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ
3.	
4.	
5.	

ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਵਰਤੋਂ

ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਘਰ ਵਿਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੈੱਡਸ਼ੀਟਾਂ, ਪਰਦੇ, ਘਰ ਦੀ ਸਜਾਵਟ, ਸਿਰੂਾਣੇ ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਕਵਰ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਸਟਰ, ਪੋਚੇ ਅਤੇ ਕਈ ਕਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੋਚਿਆਂ ਲਈ, ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਦਿ ਢਕਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ

ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

ਵਿਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਲੱਬਧ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਜਾਵੋਗੇ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

10.2 ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਤੰਤੂ' ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਇਕਾਈ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤੰਤੂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਰੂੰ ਦਾ ਇਕ ਫੰਬਾਲਚ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚੋ। ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਇਕ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ ਵਰਗੀ ਇਕ ਨਰਮ ਜਿਹੀ ਸੰਰਚਨਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀ ਤੰਤੂ ਹੈ। ਰੂੰ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਤੰਤੂ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਅੰਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਰੂੰ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਸੌਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਉੱਨ ਦੇ ਤੰਤੂ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਪਸੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਭੇਡਾਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ, ਖਰਗੋਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਨ ਵਰਗੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਵੈਟਰ, ਜੁਰਾਬਾਂ, ਦਸਤਾਨੇ, ਸਕਾਰਾਫ, ਸ਼ਾਲਾਂ ਅਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਫਾਈਬਰ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁੱਧ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਜਾਂ ਉਣਾਈ ਵਾਲੀ ਪਸ਼ਮ ਵਿਚੋਂ ਧਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੰਤੂ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੁਂਗੇ। ਤੰਤੂ ਇਕ ਸੂਖਮ ਵਾਲ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਇਕਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 0.0

ਚਿੱਤਰ. 10.1 ਲੰਬੇ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਸੂਤੀ, ਉੱਨੀ, ਸਿਲਨ ਅਤੇ ਪੋਲਿਸਟਰ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਕੱਪੜੇ ਲਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਖਿੱਚੋਂ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਤੰਤੂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਏਕਤਾਵਾਂ ਤੇ ਵੱਖਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚੋੜਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਆਮ ਨੰਗੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਾਈਕਰੋਸਕੋਪ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਸ਼ਕਲ ਨੰ: 10.1 ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਮ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬੇ ਦਾਅ (ਲੰਬਾਈ ਵਾਲੀ) ਸ਼ਕਲ ਜਿਹੜੀ ਹਾਈ ਪਾਵਰ ਮਾਈਕਰੋਸਕੋਪ ਰਾਹੀਂ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਦਾਅ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦੀ ਹੈ:

10.2.1 ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

1) **ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੰਤੂ—**ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੌਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਪਾਹ, ਉੱਨ, ਲਿਨਨ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਆਦਿ। ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸੈਲੂਲੋਸਿਕ ਤੰਤੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੂਤ ਤੇ ਲਿਨਲਾ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੰਤੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉੱਨ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਆਦਿ।

ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂਆਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ 10.2 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਕਪਾਹ	ਉੱਨ	ਰੇਸ਼ਮ

ਚਿੱਤਰ. 10.2 ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਸਰੋਤ - ਕਪਾਹ, ਉੱਨ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ

- 2) ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ ਉਹ ਤੰਤੂ ਜਿਹੜੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਵਲੋਂ ਲੈਬੋਰੋਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:-
- (ਇ) **ਪੁਨਰ-ਉਤਪਾਦਿਤ ਤੰਤੂ—**ਇਹ ਤੰਤੂ ਕਪਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੰਤੂ-ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ, ਢੁੱਧ ਦੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘੋਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸਥੂਲ ਤੰਤੂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਪਾਗ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

ਦੇ ਰੇਅਨ (ਵਿਸਕੋਸ/ਐਸਟੇਟ/ਟਰਾਈਐਸਟੇਟ/ਸੈਲੂਲੋਸ), ਕੈਸੀਨ ਤੰਤੂ (ਦੁੱਧ ਵਿਚੋਂ) ਅਤੇ ਸੋਇਨਾ ਬੀਨ ਤੰਤੂ ਆਦਿ।

(ਅ) **ਸਿੰਬੈਟਿਕ ਤੰਤੂ**- ਇਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਟਰੋ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਈਲਾਨ, ਐਕਰੀਲਿਕ ਅਤੇ ਪੋਲਿਸਟਰ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸਿੰਬੈਟਿਕ ਤੰਤੂ ਹਨ।

ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣਾਏ ਕੱਪੜੇ ਹੀ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਾਤਾਵਰਣਪੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਬੈਟਿਕ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ, ਜੇ ਨੰਗੇ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਪਾਏ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਐਲਰਜੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸਾਰਣੀ 10.1 ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ	ਤੰਤੂਆਂ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਰੋਤ
ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂ		
ਪੌਦੇ (ਸੈਲੂਲੋਸਿਕ)	ਸੂਤਰ ਲਿਨਨ	ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਡੋਡੀਆਂ ਲਸਣ ਦੇ ਡੰਡਲਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ
ਜਾਨਵਰਾਂ (ਪ੍ਰੋਟੀਨ)	ਉੱਨ ਰੋਸ਼ਮ	ਭੇਡ, ਬੱਕਰੀ, ਖਰਗੋਸ਼, ਲਾਮਾ ਆਦਿ ਦੇ ਵਾਲ ਰੋਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ
ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ/ਉਤਪਾਦਿਤ ਤੰਤੂ		
ਪੁਨਰਨਿਰਮਿਤ	ਰੇਅਨ (ਵਿਸਕੋਸ ਐਸਟੇਟ)	ਸੂਡੀ ਤੰਦਾਂ ਜਾਂ ਲਕੜ ਦਾ ਬੂਰਾ + ਕੈਮੀਕਲ
ਸਿੰਬੈਟਿਕ	ਨਾਈਲਾਨ	ਕੈਮੀਕਲਜ਼
	ਪੋਲਿਸਟਰ	ਕੈਮੀਕਲਜ਼
	ਐਕਰੀਲਿਕ	ਕੈਮੀਕਲਜ਼

10.2.2 ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਤੰਤੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਆਏ ਹਾਂ ਲੰਬੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੋਟੇ ਵੀ। ਛੋਟੀ ਲੰਬਾਈ ਵਾਲੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸਟੈਪਲ ਤੰਤੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਚਾਂ ਜਾਂ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਤਰ, ਉੱਨ ਤੇ ਲਿਨਨ ਆਦਿ। ਲੰਬਾਈ ਵਾਲੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਫਿਲਾਮੈਂਟਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਗਜਾਂ ਅਤੇ ਮੀਟਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਹਿਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰੋਸ਼ਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ।

ਤੰਤੂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ	ਤੰਤੂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ	ਕਿਸਮ ਇਕਾਈ	ਬਣਾਵਟ	ਮਾਪ ਦੀ
	ਲੰਬੇ	ਫਿਲਾਮੈਂਟ ਢਾਈਬਰ		ਗਜ ਅਤੇ ਮੀਟਰ
	ਛੋਟੇ	ਸਟੈਪਲ ਤੰਤੂ		ਇੰਚਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰਾਂ ਵਿਚ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

10.3 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

- 1) **ਕਪਾਹ :** ਕਪਾਹ ਦੇ ਤੰਤੂ ਸਾਰੇ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰੰਗ ਦੇ ਚਿੱਟੇ, ਕਰੀਮੀ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਪਤਲੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੋਖਣ ਵਾਲੇ, ਜਾਲੀਦਾਰ ਅਤੇ ਠੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਟ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਪਾਹ ਦੇ ਸੂਤ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਹੰਢਣਸਾਰ, ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਸੌਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਤੌਲੀਏ, ਚਾਦਰਾਂ, ਸਿਰੂਹਿਆਂ ਦੇ ਕਵਰ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਧੋਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।
- 2) **ਸਣ (ਫਲੈਕਸ) :** ਇਸ ਦੇ ਰੇਸ਼ੇ ਲਚਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਲੀਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕੱਚਾ ਰੇਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ($20'' \times 30''$) ਬਾਕੀ ਕੱਚੇ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲਿਨਨ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ ਚਮਕਦਾਰ, ਚਿਕਨੇ, ਹੰਢਣਸਾਰ, ਅਤੇ ਧੋਣ ਲਈ ਸੌਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਪਾਹ ਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਟ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਠੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ।
- 3) **ਜੂਟ/ਪਟਸਨ :** ਫਲੈਕਸ ਵਾਂਗ ਜੂਟ ਵੀ ਲਚਕਦਾਰ ਰੇਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜੂਟ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਰੇਸ਼ੇ ਵੀ ਕੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਹਨ, ਪਰ ਫਲੈਕਸ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਰੇਸ਼ੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੇ ਖੁਰਦਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੋਰੀਆਂ ਤੇ ਰੱਸੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- 4) **ਉੱਨ :** ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ, ਖਰਗੋਸ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਟਾ, ਤੇ ਹਲਕਾ ਕਰੀਮੀ ਵਰਗੀਤਾ। ਉੱਨ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ ਨਰਮ, ਕੋਮਲ, ਸੋਖਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਤਾਪਰੋਧਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ ਸਰਦੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਨ ਦੇ ਤੰਤੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਆਮ ਸਾਬਣ, ਪਾਊਡਰ ਨਾਲ ਧੋਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਗਤਨ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- 5) **ਰੇਸ਼ਮ :** ਰੇਸ਼ਮ, ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਫਿਲਾਈਟ ਹੈ। ਰੇਸ਼ਮ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਨਰਮ, ਸੁਹਣੇ, ਚਮਕੀਲੇ, ਗਰਮ ਅਤੇ ਉੱਨ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਪਚਾਰਕ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਟਸਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ

ਕਿਉਂਕਿ ਜੂਟ ਦੇ ਤੰਤੂ ਖੁਰਦਰੇ ਤੇ ਰਫ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਵਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਰਮ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਤੰਤੂਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲੁਕ ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਪਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਬੈਗਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

- 6) **ਰਿਆਨ/ਰੇਅਨ :** ਇਹ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਤਪਾਦਿਕ ਫਿਲਮੈਂਟ, ਜਿਹੜਾ ਕੋਮਲ, ਸਾਫ਼, ਠੰਡਾ ਤੇ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਥੋੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਟ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੇਸ਼ਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਰੇਸ਼ਮ ਜਾਂ ਆਰਟ ਮਿਲਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੰਤੂ ਬਰਮ/ਪਲਾਸਟਿਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਗਰਮੀ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਨਰਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਪਿੰਘਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- 7) **ਸਿੱਬੈਟਿਕ ਤੰਤੂ :** ਸਿੱਬੈਟਿਕ ਫਾਈਬਰ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਰੇਅਨ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀ ਬਰਮੋਪਲਾਸਟਿਕ ਤੰਤੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤੰਤੂ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਫੜਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਦੇ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਜਾਂ ਚਮਕਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਛੇਤੀ ਧੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਦੇਖਰੇਖ ਅਸਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10.1

- ਕਾਲਮ (ਉ) ਨੂੰ ਕਾਲਮ (ਅ) ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋ:

ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ	ਉ	ਅ
.....	(1) ਜੂਟ	(ਉ) ਪੌਦਾ ਤੰਤੂ
.....	(2) ਕਪਾਹ	(ਅ) ਮਨੁੱਖੀ ਨਿਰਮਤ ਤੰਤੂ
.....	(3) ਉੱਨ	(ਈ) ਕੱਚਾ ਤੰਤੂ
.....	(4) ਰੇਅਨ	(ਸ) ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ
.....	(5) ਰੇਸ਼ਮ	(ਹ) ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂ
.....	(6) ਨਾਈਲਾਨ	(ਕ) ਪਸੂ ਤੰਤੂ
.....	(7) ਸੇਲੂਲੋਸਿਕ ਤੰਤੂ	(ਖ) ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੀੜਾ
		(ਗ) ਫਲੈਕਸ

10.4 ਗੈਰ-ਤਕਨੀਕੀ ਪਰੀਖਣ ਦੁਆਰਾ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ

10.4.1 ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇ ਛੂਹ ਕੇ ਤੰਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹੋ ਚੁੱਕੋ ਹੋ। ਕੀ, ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤੁਸੀਜ਼ ਜੇ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਹਾਂ, ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੰਤੂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਯਾਦ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣੋ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਉਸ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਹ ਕੇ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵੋਗੇ।

ਹੇਠਾਂ ਸਾਰਣੀ 10.2 ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਤਾਂ ਇਹ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

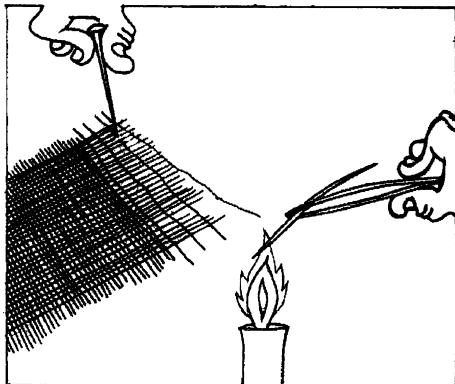
ਸਾਰਣੀ 10.2 : ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

ਤੰਤੂ	ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਵਿੱਖ	ਸਪੱਰਸ਼	ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ	ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ
ਕਪਾਹ	ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ, ਪਰ ਮਾਵਾ ਲੱਗਣ ਉਤੇ ਚਮਕਦਾਰ	ਸਪੱਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਨਰਮ ਤੇ ਚਿਕਨਾ	ਠੰਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣਾ	ਜੇ ਮਾਵਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੱਟ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਲੀਨਨ	ਦਰਮਿਆਨੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਚਮਕ	ਨਰਮ ਅਤੇ ਚਿਕਨਾ ਕੱਪੜਾ	ਗਰਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।	ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਜੂਟ	ਖੁਰਦਰਾ	ਰਫ਼ ਤੇ ਰੇਸ਼ੇਦਾਰ ਬਣਾਵਟ	ਵਰਮ ਤੇ ਰਫ਼ ਅਹਿਸਾਸ ਦੇਣਾ	ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ
ਉੱਨ	ਦਰਮਿਆਨੀ ਚਮਕ ਜਾਂ ਘੱਟ ਚਮਕ, ਘਟੀਆ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਚਮਕ ਘੱਟ	ਨਰਮ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਸੌਖਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਰਾ ਫੈਲਾਵਟ ਵਾਲਾ	ਸਪੱਰਸ਼ ਤੇ ਗਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ	ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ।
ਰੇਸ਼ਮ	ਕੋਮਲ ਤੇ ਚਿਕਨਾ	ਸਾਫ਼, ਨਰਮ ਤੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ	ਛੁਹਣ ਤੇ ਗਰਮ	ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ
ਰੇਅਨ	ਚਮਕਦਾਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੀ	ਕੋਮਲ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਪਰ ਰੇਸ਼ਮ ਤੋਂ ਭਾਰਾ	ਚੰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ	ਵੱਟ ਛੇਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਸਿੰਘੈਟਿਕ ਤੰਤੂ	ਅਭਾਵਹੀਣ ਜਾਂ ਘੱਟ ਫਿੱਕਾ ਜਾਂ ਚਮਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐਕਰੀਲਿਕ ਤੰਤੂ ਉੱਨ ਵਰਗੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।	ਅੱਗ ਤੋਂ ਸੰਵੇਦਨਹੀਣ, ਨਰਮ ਅਤੇ ਅੱਗ ਨਾਲ ਪੰਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ	ਬਹੁਤ ਕੱਪੜੇ ਗਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ	ਰਗੜ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਵਾਲੇ ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਅਸਾਨੀ

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰਣੀ 10.2 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਾਰ, ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਛੁਹ ਕੇ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ, ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ।

10.4.2 ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਾ ਕੇ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ

ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਜਲਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੌਦਾ ਤੰਤੂ ਹਨ, ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਹਨ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਹਨ। ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੜਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਸੂਤਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤੰਤੂ ਕੱਚ ਲਵੇ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੌਮਬੱਤੀ ਉਤੇ ਜਾਂ ਤੀਲੀ ਨੂੰ ਬਾਲ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਜਲਾਓ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਚੋ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੜਚੋਲ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੋ : ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਤੇ, ਲਗੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲਣ ਉਤੇ, ਅਤੇ ਜਲਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਰਾਖ ਉਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਜਲਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ. 10.3 ਜਲਾਉਣ ਪ੍ਰੀਖਣ

ਸਾਰਣੀ 10.3: ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਜਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ:

ਤੰਤੂ	ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ	ਜਲਣ ਦੀ ਕਿਸਮ/ਅੱਗ	ਜਲਣ ਤੇ ਗੰਧ ਪਦਾਰਥ	ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ
ਸੈਲੂਲੋਸਿਕ ਤੰਤੂ, ਕਪਾਹ, ਲੀਨ, ਸੂਟ ਤੇ ਰੇਅਨ ਆਦਿ	ਅੱਗ ਛੇਤੀ ਫੜਦੇ ਹਨ	ਤੇਜ਼ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਦੇ ਹਨ, ਜਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।	ਜਲਣ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਰਗੀ ਗੰਧ	ਹਲਕੀ ਖੰਭਨੁਮਾ ਗਰੂ ਕਾਲੀ ਪੱਧਰੀ ਸੁਆਹ
ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੰਤੂ ਉੱਨ ਤੇ ਰੋਸ਼ਮ	ਸੁਲਗਦੇ ਤੇ ਜਲਦੇ ਹਨ	ਧੀਮੀ ਤੇ ਡਿਲਿਮਿਲ ਕਰਦੀ ਲਾਟ, ਕੜਕੜ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮੁੜ ਜਾਣਾ	ਜਲਦੇ ਹੋਏ ਵਾਲਾਂ ਜਾਂ ਖੰਭਾਂ ਵਰਗੀ ਗੰਧ	ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਸੁਆਹ ਕਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ ਦੀ ਸਵਾਹ ਵੀ ਕਾਲੀ, ਗੋਲੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਜੋ ਤੋੜੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ
ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਤੰਤੂ, ਨਾਈਨ, ਪੋਲਿਸਟਰ ਤੇ ਐਕਰੀਲਿਕ	ਟੱਗ ਲੱਗਣ ਤੇ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ	ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਪਿੰਘਲ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜਲ ਜਾਣਾ	ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਰਲੀ ਮਿਲੀ ਗੰਧ	ਸਖਤ, ਕਾਲੀ ਤੇ ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ

ਜਲਾਉਣ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ : ਜੇ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਦੇ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਮ ਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਜਾਂ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਜਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਵੀ ਉਲਝਾਊ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਗਤੀਵਿਧੀ 10.1

ਵੱਖ ਵੱਖ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਧਾਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਪਛਾਣਨਾ :

ਵੱਖ ਵੱਖ ਤੰਤੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧਾਰੇ ਕੱਢੋ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਧਾਰੇ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਕੜ ਕੇ ਤੋੜੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ:

1. ਕਪਾਹ : ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ, ਇਸ ਦੇ ਧਾਰੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਬੁਰਸ਼ ਵਰਗੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੰਤੂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਮੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ।
2. ਫਲੈਕਸ : ਕਪਾਹ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਕਰੜਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੋੜਨ ਲਈ ਥੋੜਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗੇਗਾ।
3. ਜੂਟ : ਧਾਰਾ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ।
4. ਉੱਨ : ਧਾਰਾ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਟੁੱਟੇਗਾ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਬੁਰਸ਼ ਵਰਗੇ ਹੋਣਗੇ।
5. ਰੇਸ਼ਮ : ਧਾਰਾ ਇਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਟੁੱਟੇਗਾ।
6. ਰੇਅਨ : ਧਾਰਾ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਬੁਰਸ਼ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।
7. ਸਿੰਬੈਟਿਕ : ਧਾਰਾ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੇਗਾ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10.2

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੀਤ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਹਰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦੁਪੱਟੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੀਕੀ ਤੇ ਰਸੋਈ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਭੱਜੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਸੂਤੀ ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੌੜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਚਾਦਰ ਗੀਤ ਦੁਆਲੇ ਵਲੇਟ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਅੱਗ ਬੁਝ ਜਾਵੇ।

ਉਹ ਗੀਤ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੀਤ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦਾ ਦੁਪੱਟਾ ਪੋਲਿਸਟਰ ਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਪਿੰਘਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ। ਗੀਤ ਨੂੰ ਚਾਦਰ ਵਿੱਚ ਲੇਪੋਟਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸੜ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਤੀ ਕਮੀਜ਼ ਪਜਾਮਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਚ ਗਏ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਕੁਸਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸ਼ਾ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਕ ਚੰਮ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਗੀਤ ਦੁਆਲੇ ਸੂਤੀ ਚਾਦਰ ਵਲੇਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਚੰਮੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਗੀਤ ਦੇ ਜਖਮ ਬਹੁਤ ਛੁੰਘੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ।

ਪਾਗ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਓ :
 - (ਉ) ਦੁੱਪਟੇ ਨੇ ਅੱਗ ਕਿਉਂ ਫੜੀ?
 - (ਅ) ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁੱਪਟਾ ਉਸਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਚਿੰਮੜ ਗਿਆ?
 - (ਈ) ਗੀਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਬਚ ਗਿਆ?
 - (ਸ) ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਜਿਹੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ?
 - (ਹ) ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਕਸਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ, ਜਿਹੜੇ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਨਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ?
 - (ਕ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘੈਟਿਕ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਛੇਤੀ ਅੱਗ ਫੜਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। 30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ ਕਿ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਪਹਿਨਣੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
2. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :
 - (ਉ) ਜੇ ਉੱਨ : ਸਰਦੀਆਂ ਤੋਂ : ਗਰਮੀਆਂ ।
 - (ਅ) ਜੇ ਕੱਚਾ : ਫਲੈਕਸ ਤੋਂ : ਉੱਨ।
 - (ਈ) ਜੇ ਸੂਤੀ ਤੰਤੂਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੇਸ਼ਮ :
 - (ਸ) ਜੇ ਪੁਨਰ-ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ : ਲੱਕੜ ਦਾ ਗੁੱਦਾ, ਤਾਂ ਸਿੰਘੈਟਿਕ ਤੰਤੂ : ਤੋਂ
 - (ਹ) ਜੇ ਲਿਨਨ : ਸੂਤੀ, ਤਾਂ ਐਕਰੀਲਿਕ : ਤੋਂ
3. ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਉਤੇ ਟਿੱਕ (ੳ) ਲਾਓ। ਚੁਣੋ ਗਏ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਸਹੀ/ਗਲਤ

.....

(ਅ) ਸਟੈਪਲ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਇੰਚਾਂ ਵਿਚ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਸਹੀ/ਗਲਤ

.....

(ਈ) ਐਕਟੇਟ ਇਕ ਮਾਨਵਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ ਹੈ। ਸਹੀ/ਗਲਤ

.....

(ਸ) ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਹੀ/ਗਲਤ

.....

(ਹ) ਉਣ ਇਕ ਪੌਦਾ ਤੰਤੂ ਹੈ। ਸਹੀ/ਗਲਤ

.....
4. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਦਕੁੱਤ ਬਾਕਸ ਵਿਚੋਂ ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ) ਤਲਾਸ਼ ਕਰੋ। ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:
 - (ਉ) ਮੈਂ ਨਰਮ ਤੇ ਚਿਕਨਾ ਹਾਂ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਵਾਂਗੂ ਦਿਸਦਾ ਹਾਂ।
 - (ਅ) ਮੈਂ ਮਾਵਾ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਚਮਕਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
 - (ਈ) ਮੈਂ ਉੱਨ ਵਰਗਾ ਦਿਸਦਾ ਹਾਂ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

- (ਸ) ਮੈਂ ਨਰਮ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਹਾਂ।
- (ਹ) ਮੈਂ ਸਪੱਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਖੁਰਦਰਾ ਲਗਦਾ ਹਾਂ।
- (ਕ) ਮੈਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- (ਖ) ਮੈਨੂੰ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- (ਗ) ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵੱਟ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚਿੱਤਰ : ਅਦਭੁਤ ਬਾਕਸ

10.5 ਸੂਤ, ਸੂਤ-ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਸੂਤ ਜਾਂ ਸੂਤਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਲੰਬੀ ਕੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁਮਾ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘੁਮਣ ਨਾਲ ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ, ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਲਈ ਧਾਰੇ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਣਾਉਣ, ਕਰੋਸ਼ੀਆ ਨਾਲ ਬੁਣਤੀ ਕਰਨ, ਦੂਜੀ ਬੁਣਤੀ, ਐਂਬਰਾਇਡਰੀ ਅਤੇ ਰੱਸੇ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਸੂਤ ਇਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚਿਕਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਸਿਲਾਈ ਤੇ ਕਢਾਈ ਆਦਿ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

10.5.1 ਸੂਤਰ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ :

(ਓ) ਸੂਤ ਨੂੰ ਕੱਤਣਾ:

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਧਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ? ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੋ, ਸੂਤ ਨੂੰ ਕੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਤਾਈ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ, ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਲੰਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਖੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਹੱਥ ਭਰ ਰੂੰ ਲੈਂਦੇ

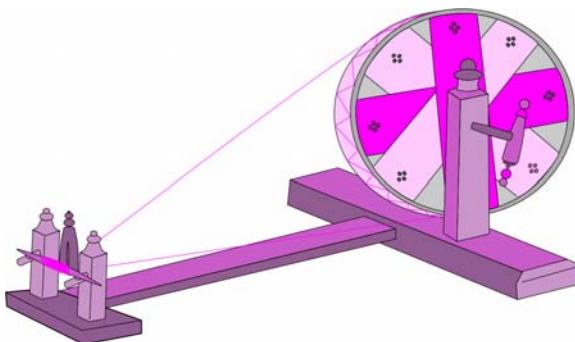
ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪਤਿਆਂ ਤੱਕ

ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਤ ਕੇ ਸੂਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਚਰਖੇ ਨੂੰ ਇਕ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ।

ਚਰਖਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਤਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਚਰਖੇ ਤੇ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੋਟਾਈ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੋਟਾ ਸੂਤ ਫਰਸ਼ ਉਤੇ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ

ਜਿਵੇਂ ਦਰੀਆਂ, ਕਾਲੀਨ ਆਦਿ, ਦਰਮਿਆਨਾ ਮੋਟਾਈ ਵਾਲਾ ਸੂਤ ਘਰ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਪਰਦੇ ਆਦਿ ਲਈ, ਅਤੇ ਸੁਖਮ ਮੁਟਾਈ ਵਾਲਾ ਸੂਤਰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਤਰ, ਜਿਵੇਂ ਰੂੰ, ਉੱਨ, ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਰਖੇ ਉਤੇ ਹੀ ਕੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੂਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੰਤੂਆਂ ਦੇ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਘੁਮਾਂ ਕੇ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਨੂੰ ਕਲਾਕਵਾਈਜ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਐਂਟੀਕਲਾਕਵਾਈਜ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਸਮੱਰਥਾ ਦਾ ਪਤਾ ਧਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਕਿੰਨੀ ਘੁਮਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਘੁਮਾਈ ਘੱਟ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ ਮੋਟਾ, ਭਾਰਾ ਤੇ ਘੱਟ ਸਮੱਰਥਾ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਘੁਮਾਈ ਵੱਧ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧਾਰਾ ਪਤਲਾ ਤੇ ਵੱਧ ਸਮੱਰਥਾ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਸਵੀਰ 10.5 ਵਿਚ ਐਸ ਘੁਮਾਓ ਅਤੇ ਜੈਡ ਘੁਮਾਓ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ 10.6 ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਕਿੰਨੀ ਘੁਮਾਈ ਹੋਈ, ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ।

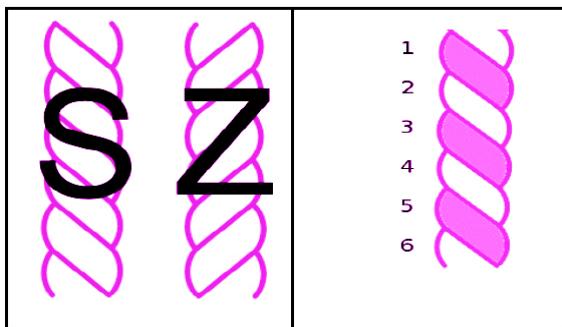
ਚਿੱਤਰ. 10.4 ਇਕ ਰਵਾਇਤੀ ਚਰਖਾ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

10.5 S ਅਤੇ Z ਘੁਮਾਓ

10.6 ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਘੁਮਾਓ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

(ਅ) ਮਸ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਕਤਾਈ :

ਤੰਤੂ ਅਤੇ ਫਿਲਮੈਟਸ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਈ ਕੱਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮੈਟਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਛਟੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਧਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਧਾਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

- (ਇ) **ਸਫ਼ਾਈ :** ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕੱਟਿਆ ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੱਤੇ, ਛਿਲਕੇ, ਬੀਜ, ਧੂੜ ਤੇ ਹੋਰ ਅਣਵਾਂਛਿਤ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਦੌਰਾਨ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (ਅ) **ਪਿੰਜਣਾ :** ਕਈ ਵਾਰ ਤੰਤੂ ਚਿਕਨੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਜਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਕੇ ਇਕ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਲੜੇ ਹੋਏ ਗੁੱਛਾ ਹੋਏ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਇਕ ਨਰਮ ਰੱਸੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵਾਈਵਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (ਇ) **ਕੰਘੀ ਕਰਨਾ :** ਇਹ ਵਧੀਕ ਮਹੀਨ ਸੂਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਲਪਕ ਢੰਗ ਹੈ। ਪਿੰਜੇ ਹੋਏ ਸਵਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਤੇ ਛੋਟੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੰਘੀਆਂ (ਕੂਚਾਂ) ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਘੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਫਿਲਮੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਤੰਤੂਆਂ ਤੋਂ ਧਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਜ਼ ਉਸਦੀ ਸਫ਼ਾਈ, ਪਿੰਜਾਈ ਤੇ ਕੌਬਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਤਾਈ ਤੇ ਘੁਮਾਈ ਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (ਸ) **ਕਤਾਈ :** ਪਿੰਜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਕੰਘੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਵਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਕਤਾਈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ ਜਾਂ ਸੂਤ ਇਕ ਲੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਨੇ ਕਾ ਲੜੀਆਂ ਦੀ ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- (ਹ) **ਵਲੋਟਣਾ :** ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧਾਰੇ/ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਭਾਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਲੋਟ ਕੇ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਲੋਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗੋਲੇ (ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬੁਣਨ ਲਈ), ਰੀਲਾਂ ਜਾਂ ਨਲਕੀਆਂ (ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਲਈ) ਕਢਾਈ ਲਈ ਅਤੇ ਤਿਕੋਣੀਆਂ ਰੀਲਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਚਿੱਤਰ 10.4 ਵਿਚ ਧਾਰੇ ਦੀ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਗੋਲੇ	ਸਿਉਣ ਧਾਰੇ ਦੀਆਂ ਰੀਲਾਂ	ਰੀਲਾਂ ਕਢਾਈ ਲਈ	ਧਾਰੇ ਦੀਆਂ ਅੱਟੀਆਂ	ਕੋਨ

ਚਿੱਤਰ : 10.7

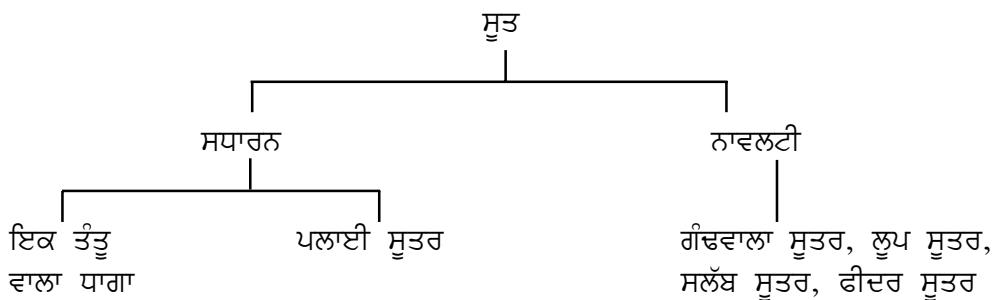
ਕਤਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਖਾਸ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਸੂਤ/ਧਾਰੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਜਿੰਗ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਗੋਲੇ, ਰੀਲਾਂ, ਅੱਟੀਆਂ ਤੇ ਕੋਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਭਾਰ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਲੋਟ ਕੇ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 10.3

ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੀਲਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੁਣਨ ਵਾਲੇ ਗੋਲੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰੋ। ਸਿਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰੀਲਾਂ ਉਤੇ ਛੱਪੀ ਹੋਈ ਧਾਰੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੰਬਾਈ ਦੀਆਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਰ ਦੀਆਂ ਰੀਲਾਂ ਤੇ ਗੋਲੇ ਇੱਕਠੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੀ ਕੁਝ ਰੀਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 50, 100 ਅਤੇ 200 ਮੀਟਰ ਲੰਬਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ? ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਉਣਨ ਵਾਲੇ ਧਾਰੇ ਦੇ ਗੋਲੇ 25 ਗਰਾਮ ਜਾਂ 50 ਗਰਾਮ ਵਜ਼ਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ।

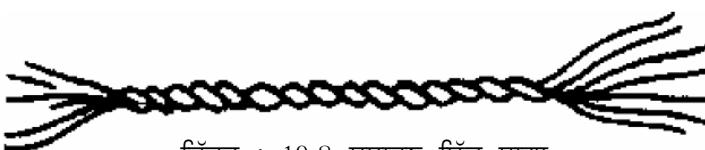
10.5.2 ਧਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ :

ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, 1. ਸਾਧਾਰਨ ਧਾਰਾ ਅਤੇ 2. ਨਾਵਲਟੀ ਧਾਰਾ।

1. **ਸਾਧਾਰਨ ਧਾਰਾ :** ਸਾਧਾਰਨ ਧਾਰੇ ਦੀ ਧੂਰ ਤੱਕ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਮੁਟਾਬਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੱਧਰਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੇ ਧਾਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਵਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੱਪੜੇ ਇਸੇ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ।

* **ਇਕ ਤੰਤੂ ਵਾਲਾ ਧਾਰਾ :** ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਤੰਤੂ ਵਾਲਾ ਧਾਰਾ ਘੱਟ ਭਾਰ ਵਾਲੇ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਟਾ ਤੇ ਖਰਾਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਤੰਤੂ ਵਾਲਾ ਸੂਤਰ ਮੌਟੇ ਕੱਪੜੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ : 10.8 ਸਧਾਰਣ ਇੱਕ ਧਾਰਾ

* **ਪਲਾਈ ਸੂਤਰ :** ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਧਾਰਨ ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਕੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਕ ਪਲਾਈ ਧਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਧਾਰੇ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਪਲਾਈ ਤੰਤੂ ਸੂਤਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਧਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਦੋ ਪਲਾਈ, ਤਿੰਨ ਪਲਾਈ, ਚਾਰ ਪਲਾਈ, ਆਦਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

* **ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੂਤਰ ਸੂਟਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਣਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜਾਂ ਫਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।**

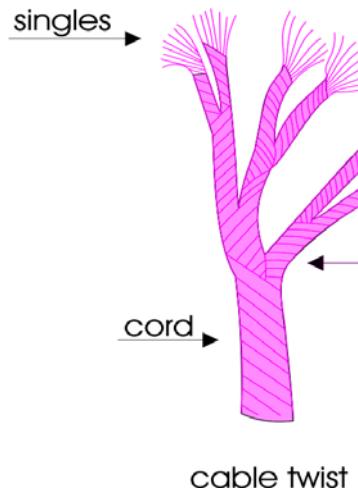
ਗਤੀਵਿਧੀ 10.4

ਆਓ, ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰੋ। ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਪਲਾਈ ਧਾਗੇ ਦੇ ਸੈੰਪਲ ਨੂੰ ਚਿਪਕਾਓ:

ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ	ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ	ਪਲਾਈ ਸੂਤਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ
ਚਿੱਤਰ 10.9	ਦੋ ਲੰਮੇ ਸਧਾਰਨ ਧਾਗਾ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰਿਆਂ ਤੇ ਗੱਠ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂ ਢੋਣਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੋਝ ਫੜ ਕੇ ਵੱਟ ਦੇ ਕੇ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਕ ਦੂਹਰਾ ਜਾਂ ਦੋ-ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	
ਚਿੱਤਰ 10.10	ਇਕ ਲੰਮਾਂ ਸਧਾਰਨ ਧਾਗਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਤਹਿਆਂ ਕਰਕੇ ਸਿਰਿਆਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਵੱਟ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਤਿੰਨ ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	
ਚਿੱਤਰ 10.11	ਚਾਰ ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਨੂੰ ਕੇਬਲ ਸੂਤਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਪਲਾਈ ਵਾਲੇ ਦੋ ਧਾਗਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਵੱਟ ਦੇ ਕੇ ਚਾਰ ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	
ਚਿੱਤਰ 10.12	ਬਾਰਡ ਧਹਗਾ ਇਕ ਬਹੁ-ਤੰਤੂ ਧਾਗਾ ਹੈ। 3/4/5 ਪਲਾਈ ਧਾਗਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ, ਦੋਵਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੇ ਗੰਢਾਂ ਦੇ ਕੇ ਘੁਮਾਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁ-ਤੰਤੂ ਧਾਗਾ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਹਿੱਸੇ ਵਗੈਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।	

ਪਾਗ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

ਚਿੱਤਰ: 10.13 ਪਾਗ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

2. ਨਾਵਲਟੀ ਸੂਤਰ :

ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ, ਸੋਫੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਸਵੈਟਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ। ਇਸਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਧਾਰੇ ਕੱਢੋ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਗੁੰਡਲਦਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿੱਖ ਵੀ ਭੱਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਣਤੀ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਤਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਲੂਪ ਸੂਤਰ, ਗੰਢ ਸੂਤਰ, ਸਲੱਬ ਸੂਤਰ, ਤੇ ਫੀਦਰ ਸੂਤਰ ਆਦਿ। ਨਾਵਲਟੀ ਸੂਤਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਹੇਠ ਤਸਵੀਰ 10.14 ਤੋਂ ਲੈਕੇ 10.17 ਵਿਚ ਵਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

ਨਾਵਲਟੀ ਸੂਤਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਪਾਗ	ਪਾਗ ਦਾ ਚਿੱਤਰ
ਲੂਪ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਕੁੰਡੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੰਬਾਈ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜੇ	ਚਿੱਤਰ 10.14
ਗੰਢ ਧਾਰਾ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਗੰਢਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਸਕਾਰਫ ਆਦਿ।	ਚਿੱਤਰ 10.15
ਸਲੱਬ ਸੂਤਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸੂਤਰਦੀ ਸਾਰੀ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਮੋਟੇ, ਕਿਤੇ ਪਤਲੇ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਮੋਟੇ ਤੇ ਕਿਤੇ ਪਤਲੇ ਆਦਿ ਦੀ ਲੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਗਹਿਣੇ ਵਰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪਰਦੇ।	ਚਿੱਤਰ 10.16
ਫੀਦਰ ਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਨੀਲ ਧਾਰਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਧਰਾਤਲ ਨਰਮ ਤੇ ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ: ਗਲੀਚੇ ਤੇ ਕਾਲੀਨ ਵੱਗੈਰਾ।	ਚਿੱਤਰ 10.17

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਨਾਵਲਟੀ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਭਾਰੇ, ਨਰਮ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਣਤਰ ਅਸਾਧਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਉਤਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਿਨੇ ਸਧਾਰਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10.3

1. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ਠੀਕ ਹਨ ਜਾਂ ਗਲਤ/ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਉਤੇ ਗੋਲਾ ਲਾਓ।

(ਇ) ਸਿਲਕ ਦਾ ਧਾਰਾ ਸੌਖਾ ਟੂੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ/ਗਲਤ

(ਅ) ਭਾਰੇ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਇਕ ਇੰਚ ਵਿਚ ਘੱਟ ਵੱਟਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਹੀ/ਗਲਤ

(ਈ) ਸਲਬ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਮੋਟੀਆਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਬਰੀਕ ਥਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸਹੀ/ਗਲਤ

(ਸ) ਕੌਰਡ ਧਾਰਾ ਇਕਹੋ ਧਾਰੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ/ਗਲਤ
2. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰੋ। ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਬਾਕਸ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ ਕੇ ਭਰੋ।

(ਇ) ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਚ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਕੌਰਡ ਧਾਰਾ ਇਕ ਹੈ।

(ਈ) ਡਲੈਕਸ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਸ) ਸਿੰਘੈਟਿਕ ਧਾਰਾ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੈ।

ਕਪਾਰ
ਬਹੁਪਲਾਈ ਧਾਰਾ
ਤੰਤੂ
ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ
ਟੂੱਟਦਾ
ਮੋਟਾਈ
ਸਿੰਘੈਟਿਕ

10.6 ਕੱਪੜਾ

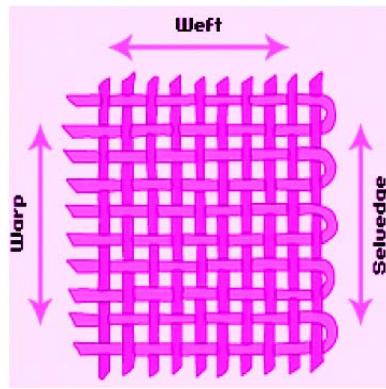
ਕੱਪੜਾ ਇਕ ਲਚਕਦਾਰ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੰਤੂਆਂ ਜਾਂ ਸੂਤਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਪਲੀਨ, ਖੱਦਰ, ਮਲਮਲ, ਡੈਨਿਮ, ਰੂਬੀਆ, ਟੈਰੀਕਾਟ, ਆਦਿ ਸੁਣੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਬੁਣ ਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬੁਣਨ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲੂਣੇ ਅਤੇ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਫਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਆਦਿ।

ਕੱਪੜੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬੁਣਨਾ, ਉਣਨਾ ਫੈਲਟਿੰਗ ਤੇ ਜਾਲੀ ਬਣਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਪਰ ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੁਣਨਾ ਤੇ ਉਣਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਢੰਗ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

10.6.1 ਬੁਣਨਾ :

ਬੁਣਾਈ ਵਿਚ ਧਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਸੈਟਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ 900 ਦੇ ਕੋਣ ਉਤੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਣਾ ਤੇ ਬਾਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵੱਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਣਾ ਤੇ ਪਾਸੇ ਰੁੱਖ ਵਾਲੇ ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਰੁੱਖ, ਉਤੇ ਹੇਠਾਂ, ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਧਾਰੇ ਕਾਢੀ ਸੰਘਣੇ ਕਰਕੇ ਬੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਰੁੱਖ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਨਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਮੂਲ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

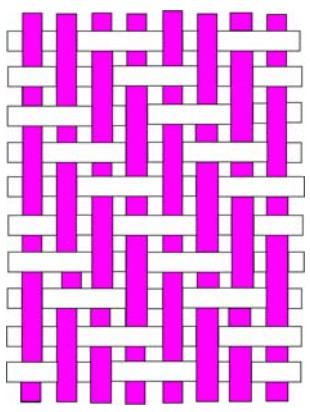
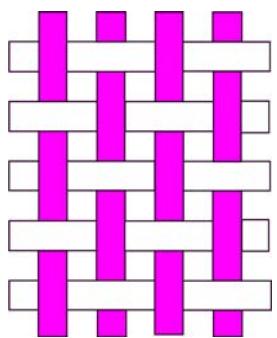
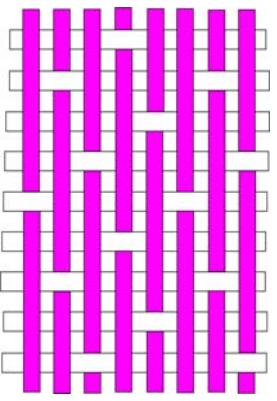
ਚਿੱਤਰ 10.18 (ਬੁਣਿਆ ਕੱਪੜਾ)

ਬੁਣਾਈ ਦੇ ਗੁਣ

- * ਬੁਣਾਈ ਨਾਲ ਠੋਸ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- * ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਖਿਚਾਅ ਜਾਂ ਤਣਾਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਸੌਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- * ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਉੱਤੇ ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਜਗੀ ਵਗੈਰਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- * ਬੁਣਾਈ ਕੱਪੜਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਢੰਗ ਹੈ।

10.6.1 ਮੂਲ ਬੁਣਾਈ

ਬੁਣਾਈ ਨੂੰ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੂਲ ਬੁਣਾਈ ਤੇ ਨਾਵਲਟੀ ਬੁਣਾਈ। ਆਮ ਕੱਪੜੇ ਮੂਲ ਬੁਣਾਈ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-ਸਿੱਧੇ, ਟਵਿੱਲ ਅਤੇ ਸਾਟਿਲ ਬੁਣਾਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹੇਠਾਂ ਚਿੱਤਰ 10.19 ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸਿੱਧੀ	ਟਵਿੱਲ	ਸਾਟਿਲ
		

ਚਿੱਤਰ : 10.19 ਸਿੱਧੀ, ਟਵਿੱਲ ਅਤੇ ਸਾਟਿਲ ਬੁਣਾਈ ਸੰਰਚਨਾ

ਟਿੱਪਣੀ

- (ਇ) ਸਿੱਧੀ ਬੁਣਾਈ :** ਸਿੱਧੀ ਬੁਣਾਈ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਬੁਣਾਈ, ਟੇਬੀ ਜਾਂ ਟਾਫੇਟਾ ਬੁਣਤੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਣਤੀ ਸੌਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਣਾ ਧਾਰਾ ਇਕ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਤਾਣੇ ਧਾਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੱਪੜਾ ਸਿੱਧੀ ਬੁਣਾਈ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਣਾਈ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਸਸਤੀ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਟਿੰਗ ਲਈ ਅਤੇ ਜਰੀ ਵਰਗੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਚੁਕਵੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਬੁਣਾਈ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮਲਮਲ, ਕੈਲਬਰਿਨ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੁਣੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਖੱਦਰ, ਆਰਗੰਡੀ, ਪਾਪਲੀਨ ਤੇ ਵਾਇਲ ਵਰਗੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- (ਅ) ਟਵਿੱਲ ਬੁਣਾਈ :** ਇਹ ਬੁਣਾਈ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਕਰਾਪੇ ਵਾਲੀ ਖੱਡੀ ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਣਾ ਧਾਰਾ ਦੂਜੇ ਦੋ ਧਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਅਤੇ ਇਕ ਤਾਣੇ ਧਾਰੇ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਟਵਿੱਲ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਨੂੰ, ਤਿਰਛੀ ਬੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਕੇ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਰਛੀ ਬੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਕੇ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਿਰਛੀ ਬੁਣਾਈ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਕਰਕੇ ਟਵਿੱਲ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡਿਜਾਈਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਟਵਿੱਲ ਬੁਣਾਈ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਚੁਕਵੀਂ ਹੈ। ਟਵਿੱਲ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਗੈਬਰਾਡਿਨ, ਟਵੀਡ, ਡੈਨਿਸ ਤੇ ਜੀਨ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- (ਇ) ਸਾਟਿਨ ਬੁਣਤੀ :** ਇਹ ਬੁਣਾਈ ਪੰਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਕਰਾਪੇ ਵਾਲੀ ਖੱਡੀ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਪੰਜ ਕਰਾਪੇ ਦੀ ਖੱਡੀ ਤੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਬਾਣਾ ਧਾਰਾ ਚਾਰ ਤਾਣਾ ਧਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਇਕ ਤਾਣਾ ਧਾਰੇ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਟਵਿੱਲ ਬੁਣਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਤਹਿ ਦੇ ਉੱਤੇ ਧਾਰੇ ਲੰਮੀ ਢੂਰੀ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਤਹਿ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਡਿਜਾਈਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਤਹਿ ਸਪਾਟ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਟਿਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਇਸ ਬੁਣਤੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਹਨ। ਇਸ ਬੁਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬੁਣੇ ਗਏ ਕੱਪੜੇ ਆਮ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੁਕਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹੱਥ ਖੱਡੀ : ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੱਥ ਖੱਡੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ। ਹੱਥ-ਖੱਡੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੱਤੇ ਹੋਏ ਸੂਤ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨੀ ਸੂਤਰ ਦੁਆਰਾ ਹੱਥ-ਖੱਡੀ ਤੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਾਦੀ, ਦਾ ਨਾਂ ਉਸ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੱਤੇ ਸੂਤਰ ਰਾਹੀਂ ਹੱਥ-ਖੱਡੀ ਉੱਤੇ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਦੀ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਅਨੀਮਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਖੁਰਦਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਖਾਦੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੂਤੀ ਖਾਦੀ, ਉੱਨੀ ਖਾਦੀ, ਖਾਦੀ-ਸਿਲਕ, ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਤੇ ਭਾਰੇ ਵਜ਼ਨ ਵਾਲੇ ਖਾਦੀ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਖਾਦੀ ਦੇ ਸਟਾਲਾਂ ਉੱਤੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਸਦਾ ਫੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਾਦੀ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

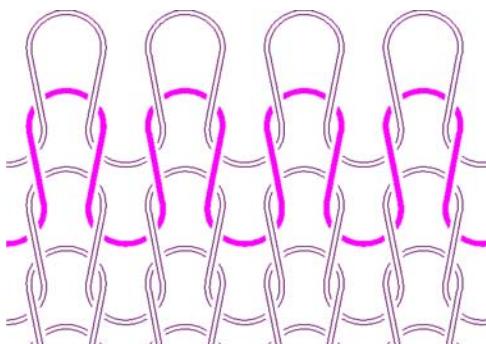
ਗਤੀਵਿਧੀ 10.4

ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੱਪੜਾ ਬੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ (ਜੁਲਾਹਿਆਂ) ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬੁਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀ ਬੁਣਦੇ ਹਨ? ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਧਾਰਾ ਵਰਤਦੇ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਹੋਜ਼ਾਨਾ/ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਸ ਆਮਦਨ ਕਿੰਨੀ ਹੈ? ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਿਆਰ ਮਾਲ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਵੇਚ ਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਨ?

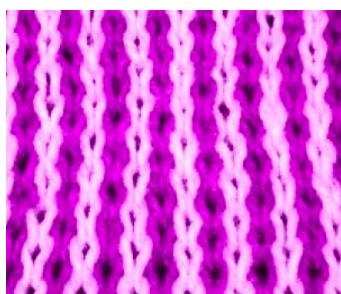
ਜਾਂ

ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਟੇਲਰ ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹ ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਸਿਊਂਦਾ-ਸਿਊਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕੱਪੜਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ? ਉਹ ਸਿਲਾਈ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਸੂਬੀ ਤੇ ਧਾਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ/ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ, ਸਲਵਾਰ/ਕੁੜਤਾ/ਬਲਾਉਜ਼/ਕਮੀਜ਼/ਪੈਂਟ ਆਦਿ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕੀਮਤ ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ?

10.6.2 ਉਣਨਾ

ਚਿੱਤਰ 10.20 ਗੰਢਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ

ਚਿੱਤਰ 10.21 ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ

ਉਣਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਧਾਰੇ/ਉੱਨ ਆਦਿ ਦੇ ਕੁੰਡੇ ਬਣਾਉਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਵੇਂ ਕੁੰਡੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਣਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜਾਂ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਉਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਧਾਰੇ ਲੰਬੇ ਰੁਖ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਣਾਈ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਕਬੂਲ ਵਿਧੀ ਬਾਣਾ ਉਣਨ ਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅੱਜਕੱਲ ਸਵੈਟਰ ਵਗੈਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੌਰ ਤੇ ਮਸ਼ਿਨਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਵੈਟਰ, ਟੀ-ਸ਼ਰਟਾਂ ਅਤੇ ਜੁਗਾਬਾਂ ਵਗੈਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਣਾਈ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ, ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ, ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਡਰੈਸਾਂ, ਹੇਠਾਂ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ, ਬੁਨੈਨਾਂ ਵਗੈਰਾ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਬੈੱਡ ਸ਼ੀਟਾਂ, ਬੈੱਡ ਕਵਰ, ਤੇ ਕੰਬਲ ਆਦਿ, ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤੇ ਚਿੱਤਰ 10.20 ਵਿਚ ਗੰਢ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਨੰਬਰ 10.21 ਵਿਚ ਬੁਣਾਈ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਕੱਪੜਾ, ਬਾਰੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਆਪਦੀ ਫੱਟਨੈਸ, ਲਚਕੀਲਾਪਣ, ਆਰਾਮਦੇਹ, ਗਰਮੀ, ਸੋਖਣਪਣ ਅਤੇ ਵੱਟਾਂ-ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਟਿੱਪਣੀ

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10.4

- ਛੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋਂ
(ਉ) ਹੱਥ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(ਅ) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖਾਦੀ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਵਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ
(ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ/ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ)
(ਈ) ਸੈਲਵੇਜ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(ਚੁੜਾਈ/ਲੰਬਾਈ)
(ਸ) ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਦੀ |
(ਖਿੱਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ/ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੇ ਜਾਂਦੇ)
- ਕੁਝ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਣਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ
(ਉ) ਨਿ ਡੈ ਮ
(ਅ) ਡੀ ਗੈ ਰ ਬ ਨ
(ਈ) ਰ ਔ ਡੀ ਗੰ
(ਸ) ਆ ਤੋਂ ਲੀ

10.7 ਵਿਭਿੰਨ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਯੋਗ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਕਪੜਾ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਤੁਸੀਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਅਕਸਰ, ਕਪੜਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ, ਜਾਂ ਰੇਡੀਮੇਡ ਕੱਪੜੇ ਲੈਣ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨਪਸੰਦ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਅਸਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਉਸ ਖਾਸ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੰਤੂਆਂ, ਧਾਰਿਆਂ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਬੁਣਾਈ ਆਦਿ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਚੁਕਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਚੁਣਨ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਸਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸੂਝੀ ਕੱਪੜੇ ਮਲਮਲ, ਖਾਦੀ, ਪਾਪਲੀਨ, ਰੂਬੀਆ, ਆਰਗੀਡੀ, ਤੇ ਡੈਨਿਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜੇ ਫੈਲਟ, ਉਣਾਈ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਰਾਅ-ਸਿਲਕ, ਕਰੀਪ ਅਤੇ ਸਾਟਿਨ ਸਿਲਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10.5

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੁਕਵਾਂ ਉੱਤਰ ਲੱਭ ਕੇ, ਪੂਰਾ ਕਰੋ:

1. ਮਲਮਲ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਭਾਰ ਵਿਚ ਹਲਕਾ ਤੇ ਢਿੱਲੀ ਬੁਣਾਈ ਵਾਲਾ
 (ਅ) ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੜਕ
 (ਇ) ਵਜ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਰਾ ਤੇ ਮੋਟਾ
 (ਸ) ਦਰਮਿਆਨਾ ਭਾਰ ਤੇ ਸਧਾਰਨ।
2. ਡੈਨਿਮ ਅਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਘੱਟ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਢਿੱਲੀ ਬੁਣਤੀ ਵਾਲਾ
 (ਅ) ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੜਕ
 (ਇ) ਵਜ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਰਾ ਤੇ ਮੋਟਾ
 (ਸ) ਦਰਮਿਆਨਾ ਭਾਰ ਤੇ ਸਧਾਰਨ।
3. ਆਰਗੰਡੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਘੱਟ ਭਾਰਾ ਤੇ ਢਿੱਲੀ ਬੁਣਤੀ ਵਾਲਾ
 (ਅ) ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੜਕ
 (ਇ) ਵਜ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਰਾ ਤੇ ਮੋਟਾ
 (ਸ) ਦਰਮਿਆਨਾ ਭਾਰ ਤੇ ਸਧਾਰਨ।
4. ਪਾਪਲੀਨ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਘੱਟ ਭਾਰ ਤੇ ਢਿੱਲੀ ਬੁਣਤੀ ਵਾਲਾ
 (ਅ) ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕੜਕ
 (ਇ) ਵਜ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਰਾ ਤੇ ਮੋਟਾ
 (ਸ) ਦਰਮਿਆਨਾ ਭਾਰ ਤੇ ਸਧਾਰਨ।

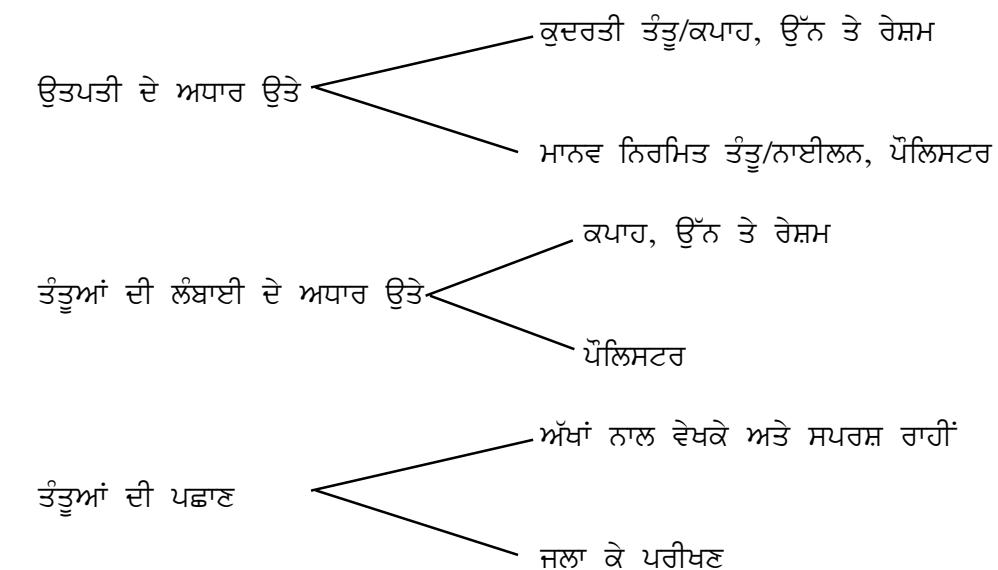
ਟਿੱਪਣੀ

ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਿਖਿਆ

- ਕੱਪੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ
- ਤੰਤੂ ਸੂਤਰ ਕੱਪੜਾ
- ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਤੰਤੂ

ਤੰਤੂਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਧਾਰਨ

ਸਫ਼ਾਈ

ਪਿੰਜਣਾ

ਕਾਰਡਿੰਗ

(ਪਿੰਜਣਾ)

ਕੰਘੀ ਕਰਨਾ

ਕਾਰਡ

ਵਲੇਟਣਾ

ਧਾਰਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਸਫ਼ਾਈ

ਨਾਵਲਟੀ

ਇਕਹਿਰਾ

ਪਲਾਈ

ਕਾਰਡ

ਕੁੰਡੇ

ਗੰਢਾਂ

ਸਲਬ

ਫੀਦਰ

ਕੱਪੜੇ

ਪੁਆਈ/ਮੁਢਲੀ ਬੁਣਾਈ

ਸਧਾਰਨ, ਟਵਿੱਲ ਤੇ ਸਾਟਿਨ

ਉਣਾਈ

ਤਾਣਾ/ਬਾਣਾ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਯੋਗ

ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

- ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ:-
 (ਓ) ਖੁਰਦਰਾ ਸੂਤਰ ਤੇ ਕੋਮਲ ਧਾਗਾ
 (ਅ) S ਤੇ Z ਕਿਸਮ ਦੇ ਵੱਟ
 (ਇ) ਚਾਰ ਪਲਾਈ ਤੇ ਕਾਰਡ ਧਾਗਾ
 (ਸ) ਸਪੰਨ ਤੇ ਫਿਲਮੈਂਟ ਧਾਗਾ
- ਨਾਈਲਨ, ਪੈਲਿਸਟਰ ਤੇ ਐਕਰੀਲਿਕ ਛੇਤੀ ਅੱਗ ਕਿਉਂ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖੋ:-
 ਗਿੰਨੀ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਲਾਲ ਪੱਥੇ ਫੈਲ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਈ ਘਰੇਲੂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੱਬਿਆਂ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਜਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਸ਼ਿਆਮਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਗਿੰਨੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਅਕਸਰ ਇਹੋ ਡਰੈਸ ਪਹਿਨਦੀ ਹੈ। ਗਿੰਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿੰਨੀ ਨੂੰ ਉਹ ਡਰੈਸ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਡਰੈਸ ਫੈਸ਼ਨੇਬਲ ਸੀ, ਪਾਉਣੀ ਸੌਖੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਸੌਖੀ ਸੀ।

ਗਿੰਨੀ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਸ ਡਰੈਸ ਨੂੰ ਨਾ ਪਹਿਨੇ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਇਸ ਡਰੈਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਸੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਖਾਜ ਤੇ ਲਾਲ ਪੱਫੜ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗਿੰਨੀ ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਤੱਸਲੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸੇ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਦੇ ਬਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਕਰਕੇ, ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਡਰੈਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣਾਂ ਨਾ ਛੱਡਿਆ।

ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ। ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਮੈਬਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗਿੰਨੀ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋਗੇ? ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਮਤ ਕਰੋਗੇ?

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ

10.1

1. 1. (ਈ) 2. (ਓ) 3. (ਕ) 4. (ਸ) 5. (ਖ) 6. (ਹ)

10.2 1. (ਉ) ਕਪਾਰ (ਅ) ਫਲੀਸ (ਏ) ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਰਾਣੀ
(ਸ) ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਉਤਪਾਦ (ਹ) ਉੱਨੀ

2. (ਉ) ਝੂਠ, ਕਪਾਰ ਇਕ ਸਟੇਪਲ ਤੰਤੂ ਹੈ।

(ਅ) ਸੱਚ

(ਏ) ਝੂਠ, ਅਕਟੇਟ ਇਕ ਪੁਨਰਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂ ਹੈ।

(ਸ) ਝੂਠ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂ ਪੌਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣਦੇ ਹਨ।

(ਹ) ਝੂਠ, ਉੱਨ ਇਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੰਤੂ ਹੈ।

3. ਅਦਭੁਤ ਬਾਕਸ

(ਉ) ਰਾਇਨ (ਹ) ਸਣ

ਧਾਰੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੱਕ

(ਅ) ਸੂਤੀ	(ਕ) ਉਨੀ
(ਈ) ਐਕਰੀਲਾਈ	(ਖ) ਨਾਈਲੋਨ
(ਸ) ਸਿਲਕ	(ਗ) ਲੀਲਨ

10.3

1. (ਉ) ਮੋਟੇ (ਅ) ਬਹੁ-ਪਲਾਈ ਧਾਰਾ
(ਈ) ਕਪਾਹ ਦੇ ਧਾਰਾ (ਸ) ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ

10.4

1. (ਉ) ਬਾਣਾ ਬੁਣਾਈ (ਅ) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ
(ਈ) ਲੰਬਾਈ (ਸ) ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੇ ਜਾਂਦੇ।
2. (ਉ) ਡੈਨਿਮ (ਅ) ਗੈਬਰਡੀਨ (ਈ) ਔਰਗੰਡੀ
(ਸ) ਡੌਲੀਆ

10.5

1. (ਉ) 2. (ਈ) 3. (ਅ) 4. (ਸ)

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

11

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

ਮੈਰੀ, ਐਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਰੰਗ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਹੌਬੀ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਰੰਗ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਨਸਟ੍ਰੁਕਟਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨੂੰ ਰੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੁਰ ਰੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੋ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਕੀ ਰੰਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਉਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਮਾਵਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਡਾਈਂਗ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਤੇ ਮਰਸਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਉਦੇਸ਼

ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਤੁਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ:-

- * ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।
- * ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।
- * ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।
- * ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕੋਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।
- * ਰੰਗਾਈ ਅਤੇ ਛਾਪਾਈ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੋਗੇ।
- * ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਰੰਗਾਈ ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਸਕੋਗੇ।

11.1 ਵਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਤੰਤੂ, ਧਾਰਾ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਐਨ। ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

ਇਲਾਜ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਇਲਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਉਹ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਦਿਖ, ਉਸ ਦੀ ਛੋਹ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਵ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੁਕਵਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ—ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੈਸ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਇਕ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਰੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਆਣਾਂਤਿਮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ (Gray) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਭੂਰੇ ਕੱਪੜੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਰੈਸ ਜਾਂ ਕਮੀਜ਼ ਲਈ ਖਰੀਦਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂ? ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੋ। ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਰ ਕੱਪੜਾ ਰੁਖਾ ਤੇ ਖਰਾਬ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤੇ ਪੇਜ਼ਟਿੰਗ ਵਗੈਰਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਅਕਰਸ਼ਕ ਲੱਗਣ।

ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਧੋਣਾ, ਪਰੈਸ ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਆਮ ਛੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਛੋਹਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਰੰਗ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਰਿੰਟ, ਆਦਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲਕਸ਼, ਮਨਮੋਹਕ ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

ਅਣਾਂਤਿਮ ਛੋਹ ਗਰੇਅ ਕੱਪੜੇ	Finished fabrics
ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਭੁਦੇ, ਸਿਰਫ ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ, ਚਿੱਟੇ, ਭੂਰੇ ਤੇ ਕਾਲੇ ਆਦਿ	ਚਮਕਦਾਰ, ਆਕਰਸ਼ਕ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਵੱਟਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਵਿਚੋਂ ਧਾਗੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਤੇ ਚੋੜਾਈ ਵਿਚ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।	ਬਿਲਕੁਲ ਪੱਧਰੇ, ਵੱਟਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੁਕਸ ਤੋਂ, ਚੋੜਾਈ ਵਗੈਰਾ ਇਕਸਾਰ ਤੇ ਧੱਬਿਆਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ
ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਇੰਸਟੀਚਿਊਨਿਊਨ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਮੁੱਲ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।	ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕੀਮਤ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਅਧਾਰਤ
ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਕ੍ਰਿਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਆਦਿ ਕਰਦੇ, ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।	ਸਿਰਫ ਰਫ ਕੰਮ ਲਈ ਜਾਂ ਪੈਕਿੰਗ ਤੇ ਬੈਕਿੰਗ ਗਾਹਕ ਆਕ੍ਰਿਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਗਰੇਅ ਕੱਪੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ, ਬਿਨਾਂ ਤਿਆਰੀ ਤੋਂ, ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਭੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਤਿਆਰੀ ਤੋਂ ਅਣਾਂਤਿਮ ਛੋਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

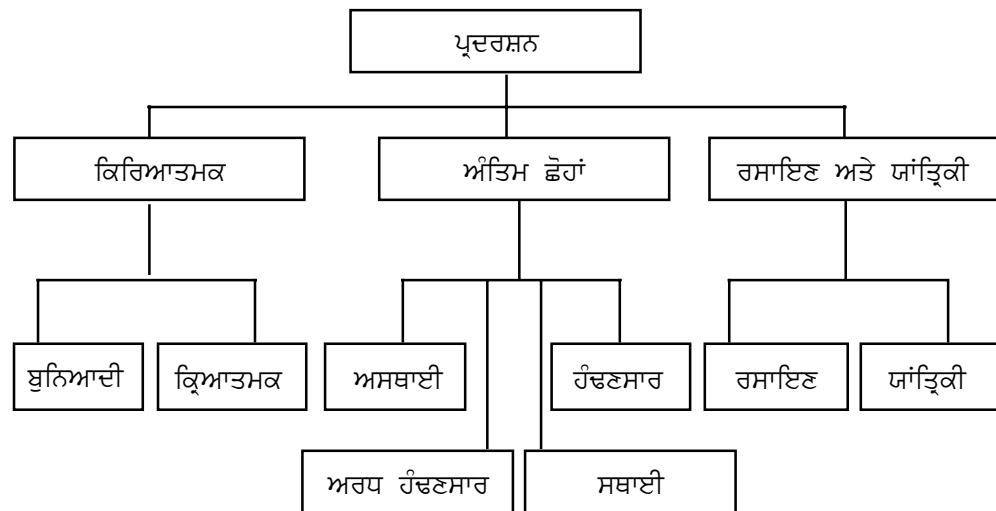
11.1.1 ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ (ਸਜਾਵਟ) ਦਾ ਮਹੱਤਵ :

ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੱਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ :

- * ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਤੇ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਕ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- * ਡਾਈ ਤੇ ਪਿੰਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- * ਕੱਪੜਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਤੇ ਛੂਹਣ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
- * ਕੱਪੜਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਪਯੋਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- * ਹਲਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- * ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਉਪਯੋਗੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

11.2 ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ, ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

11.2.1 ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ (On the basis of function)

ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਮੂਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਰਿਆਤਮਕ।

(ਉ) ਮੂਲ ਛੋਹਾਂ : ਇਹ ਮੂਲ ਜਾਂ ਆਮ ਛੋਹਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਉਸਦੀ ਸਤਹ, ਦਿੱਖ ਤੇ ਛੋਹ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਪਲਿੱਤਣ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲੀਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਚਿੱਟੇਪਣ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਆਵੇ। ਪਤਲੇ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਤੇ ਚਮਕ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਆਵੇ। ਭਾਫ ਵਾਲੀ ਪਰੈੱਸ ਤੇ ਉਦਿਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਕੱਪੜੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰਜਾਤਮਕ ਸਜਾਵਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛਪਾਈ ਵੀ ਇਸੇ ਸਜਾਵਟ ਦਾ ਅੰਗ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

(ਅ) **ਕਿਰਿਆਤਮਕ (Functional)** : ਕਿਰਿਆਤਮਕ ਜਾਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਜਾਵਟ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ :

- * ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਤਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾ ਲੱਗੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ।
- * ਵਾਟਰਪਾਰਡ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆ ਸਕੇ, ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੱਡਗੀਆਂ ਤੇ ਰੇਨ ਕੋਟ ਵਗੈਰਾ ਬਣਦੇ ਹਨ।
- * ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਬੁਲੇਟ-ਪਰਡ ਬਣਾਉਣਾ, ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਡਿਫੈਂਸ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜਮਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- * ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵੱਟ-ਰਹਿਤ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਵੱਟ ਨਾ ਪਵੇ।

11.2.2 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗ (On the basis of degree of performance)

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਅਸਥਾਈ, ਅਰਧ-ਟਿਕਾਊ, ਸਥਾਈ ਤੇ ਹੰਢਣਸਾਰ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਉ) **ਅਸਥਾਈ** : ਇਹ ਛੋਹ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਆਈ ਜਾਂ ਡਰਾਈਕਲੀਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਵਾ ਲਾਉਣਾ, ਨੀਲ ਦੇਣਾ ਆਦਿ।

(ਅ) **ਅਰਧ-ਟਿਕਾਊ** : ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਫਿਨੀਸ਼ਿੰਗ ਕੁਝ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਪੁਆਈਆਂ ਤਕ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਕੀਤੀ ਬਲੀਚਿੰਗ ਤੇ ਡਾਈੰਗ।

(ਇ) **ਹੰਢਣਸਾਰ** : ਇਹ ਫਿਨੀਸ਼ਿੰਗ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਫਿੱਕੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਰਮਾਨੈਟ ਪਲੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਵੱਟ ਰਹਿਤ ਸਮਰੱਥਾ ਆਦਿ।

(ਸ) **ਪੱਕੀ** : ਇਹ ਪੱਕੀ ਫਿਨੀਸ਼ਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੰਤੂਆਂ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੱਪੜਾ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਾਟਰ ਪਰੂਫਿੰਗ, ਤੇ ਫਾਹਿਰ-ਪਰੂਫਿੰਗ ਆਦਿ।

11.2.3 ਕੈਮੀਕਲ ਤੇ ਯਾਂਤਰਿਕ ਛੋਹਾਂ/ਗਿੱਲੀਆਂ ਤੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਛੋਹਾਂ

ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—ਕੈਮੀਕਲ (ਗਿੱਲੀਆਂ) ਤੇ ਮਕੈਨੀਕਲ (ਸੁੱਕੀਆਂ) ਛੋਹਾਂ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

- ਕੈਮੀਕਲ ਜਾਂ ਰਸਾਇਣਕ :** ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿੱਲੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂਲ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੋਹਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਈ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਇਰ-ਪਰੂਫ, ਤੇ ਵੱਟ-ਰਹਿਤ ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ
- ਯਾਂਤਰਿਕ ਛੋਹਾਂ :** ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਦਬਾਅ ਜਾਂ ਗਰਮੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜ ਹਨ—ਬੀਟਿੰਗ, ਬਰੁਸ਼ਿੰਗ, ਕੈਲੈਂਡਰਿੰਗ, ਤੇ ਫਿਲਿੰਗ ਆਦਿ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਫਿਨੀਸ਼ਿੰਗ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸਥਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਰਧ ਟਿਕਾਊ। ਇਹ ਫਿਨੀਸ਼ਿੰਗ ਸਦਾ ਲਈ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸੇ ਸੈਪਟਰ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11.1

- ਬਰੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ:
 - ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦਿੱਖ, ਬਣਤਰ, ਛੋਹ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਅ ਮ ਤ ਹਾਂ ਛੋ)
 - ਜਿਸ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 - ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਗ ਰ ਈ /ਪਾ ਛ ਈ)
 - ਰਸਾਇਣਿਕ ਛੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਲੀ ਗਿੱ ਅਂ)
 - ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵਾਟਰ ਪਰੂਫ ਕਰਨਾ ਛੋਹ ਹੈ। (ਜਾ ਕਾ ਤ ਰ ਕ ਮ)

11.3 ਮੂਲ ਛੋਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹੋ ਚੁੱਕੋ ਹੋ, ਆਓ ਹੁਣ ਮੂਲ ਛੋਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਬੋੜਾ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਛੋਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

(ਉ) ਮਾਂਜਣਾ/ਸਾਡ ਕਰਨਾ

ਕੱਪੜਾ ਜਦੋਂ ਖੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਭੈੜਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰੇ ਉਤੇ ਮਾਵਾ ਤੇ ਮੌਮ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਆਦਿ ਦੇਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ, ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਤੇਲ ਤੇ ਮੌਮ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਗ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੱਪੜਾ ਬੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦਾਗ, ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਬਲੀਚਿੰਗ, ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛਪਾਈ ਆਦਿ ਵੇਲੇ ਦਿੱਕਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅਗਲੀ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਾਗ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਮੰਜਾਈ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਧੋਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਜਾਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਉਦਿਯੋਗਿਕ ਸਫ਼ਾਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਬਣ ਦੇ ਘੋਲ ਤੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਧੁਆਈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਧੁਆਈ ਲਈ ਸਾਬਣ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਉਬਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਗੁੰਦ ਵਗੈਰਾ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਤੇਲ ਤੇ ਗਰੀਸ ਵਗੈਰਾ ਦੇ ਦਾਗ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਸਾਬਣ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਉਬਾਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ-ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂਆਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਧੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੰਜਾਈ/ਧੁਆਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੱਪੜੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸੁਹਣੇ, ਸਾਫ਼ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਖਣ ਵਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 11.1

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰੋ:

ਇਕ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ $4'' \times 4''$ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਲਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਕੱਪੜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਧੋਇਆ ਹੋਇਆ। ਦੋਵਾਂ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਉ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ? ਪੁਰਾਣਾ ਟੁਕੜਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਛੇਤੀ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਉਤੇ ਮਾਵਾ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤੋਹਰੇਗਾ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪਾਣੀ ਇਸ ਉਤੇ ਲੱਗੇ ਮਾਵੇ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਦਰਲੀ ਸਤਿਹ ਤੱਕ ਪੁੱਜੇਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕੱਪੜਾ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗਾ।

(ਅ) ਬਲੀਚਿੰਗ

ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧੁੱਪ ਦੇ ਦਾਗ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਨਿੰਬੂ, ਦੁੱਧ, ਦਹੀ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਰੀਮਾਂ ਆਦਿ ਵਰਤਦੇ ਹੋ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੂਆਂ, ਜਿਵੇਂ, ਰੂੰ, ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਉੱਨ ਦਾ ਰੰਗ ਥੋੜਾ ਪੀਲਾ ਜਾਂ ਭੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਰਜ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬੁਰਜ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੂਰਾ ਰੰਗ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਉੱਤੇ ਫਿੱਕੇ ਰੰਗ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਲਕੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਭਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰੰਗ ਸਾਫ਼ ਕਰਨੇ ਪੈਜ਼ਦੇ ਹਨ। ਬਲੀਚਿੰਗ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੈਮੀਕਲ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਢੁਕਵੇਂ ਬਲੀਚਿੰਗ ਪਾਉਡਰ ਆਦਿ ਜਿਹੜੇ ਆਸ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ-ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਤੰਤੂਆਂ ਲਈ ਹਾਈਡਰੋਕਾਈਟ, ਆਦਿ। ਮਨੁੱਖ-ਨਿਰਮਿਤ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀਚਿੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਬਲੀਚਿੰਗ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਜ਼ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

(ੳ) ਮਾਵਾ ਲਾਉਣਾ/ਸਖ਼ਤ ਬਣਾਉਣਾ

ਮਾਵਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਉੱਤਮ ਕਿਸਮ ਤੇ ਹਲਕੇ ਭਾਰ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਢਿੱਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਭਾਰਾ, ਗਾੜ੍ਹ ਤੇ ਕੜਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਚਿਕਨਾ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਜਿਵੇਂ ਮਲਮਲ, ਪਾਪਲੀਨ, ਕੈਬਰਿਕ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਰੋਸ਼ਮ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਵਾ ਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਈ ਵਾਰ ਢਿੱਲੇ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਵਾ ਲਗਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਾਵਾ ਇਕ ਵਾਰੀ ਧੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਵਾ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੈਕ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 11.2

- * ਮਾਵਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ ਲਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਇਕ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਤਹ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।
- * ਮੇਜ਼ ਤੇ ਇਕ ਕਾਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖੋ। ਮਾਵੇ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੋ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਗੜੋ। ਮਾਵੇ ਦੇ ਕਣ ਚਿੱਟੇ ਧੂੜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਰ ਕੱਪੜਾ ਫੜ ਕੇ ਲਾਈਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖੋ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖੋ। ਕਾਰਨ ਵੀ ਦਿਓ।

- * ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਡੀ ਦਾ ਫਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?
- * ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕਮੀਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ?
- * ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਲਉਜ਼ ਦੇ ਅਸਤਰ (backing) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?

(ੴ) ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਸਤਰੀ

ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਪਰੈਸ਼ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵੱਟ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਧਾਰਨ ਤੇ ਆਮ ਢੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਗਰੇ (gray) ਕੱਪੜਿਆਂ ਜਾਂ finished ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਵਧੀਆ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਲੈਂਡਰਿੰਗ ਜਾਂ ਉਦੋਗਿਕ ਇਸਤਰੀ ਵਿਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਮ ਗਰਮ ਰੋਲਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਟ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹ ਪੱਧਰੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

11.4 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਹਾਂ

(੮) ਸੁੰਗੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਢੀਆ ਛੋਹਾਂ : ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਧੁਆਈ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁੰਗੜਨਾ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੱਪੜਾ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ (ਲੰਬਾਈ ਤੇ ਚੌੜਾਈ, ਦੋਵੇਂ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ) ਹੈ।

ਕਈ ਸੂਡੀ ਕੱਪੜੇ, ਲਿਨਨ ਤੇ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁੰਗੜਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੂਡੀ, ਉੱਨੀਂ ਤੇ ਲਿਨਨ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ pre-shrunk ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ pre-shrinking ਨੂੰ ਸਾਨਫੋਰੀਜ਼ ਸ਼ਨ (sanforisation) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਜਿਹੜੇ pre-shrink ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਤੇ sanfronised, ਜਾਂ Anti-shrink ਅਤੇ ਜਾਂ shrink-proof ਦੇ ਲੇਬਲ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਸੁੰਗੜਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਫਿਨੀਸ਼ਿੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੰਗੜਨਾ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਸਾਲਫੋਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੰਗੜਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੰਤੁਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਨਾ ਸੁੰਗੜ ਸਕਣ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 11.3

ਸੁਜਾਤਾ ਬੜੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਸੂਡੀ ਸੂਟ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ ਉਸ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸੁੰਗੜੇਗਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੁੰਗੜੇਗਾ।

ਆਓ ਹੁਣ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ?

ਗਰੇਅ ਕਾਟਨ ਦਾ ਇਕ 10" × 10" ਦਾ ਪੀਸ ਲਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ 3 ਘੰਟੇ ਫੁੱਥੇ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਪਰੈਸ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਮੂਨੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਈਡਾਂ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੱਪੜਾ ਸਾਇਜ਼ ਵਿਚ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਸਨਲ ਕੰਟੈਕਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ, ਵਿਚਾਰੇ, ਕਿ :

- * ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆਵੇ ਕਿ ਕੱਪੜਾ ਸੁੰਗੜੇਗਾ ਨਹੀਂ।
- * ਅਸੀਂ ਕੱਪੜਾ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?
- * ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

(ਅ) ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣੀ

ਤੁੰ ਇਕ ਚਮਕ-ਰਹਿਤ ਤੰਤੂ ਹੈ। ਸੂਤ ਦੇ ਬਣੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਟ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਚਮਕੀਲਾ ਤੇ

ਸੋਖਪੂਰਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਡਰੋਆਕਸਾਈਡ ਨਾਲ ਟਰੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪਾਣ ਦੇਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਖਪੂਰਣ ਬਣਾ ਕੇ ਰੰਗਣਯੋਗਤਾ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਸੁਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੱਪੜਾ ਸਿਉਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰੇ ਦੀਆਂ ਰੀਲਾਂ ਉਤੇ 'Mercerised' ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(੯) ਪਾਰਚਮੈਂਟੀਕਰਨ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਰਗੰਡੀ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ ਹੈ? ਇਸ ਆਰਗੰਡੀ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਲਵੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੋ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਹ ਪਤਲਾ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਹੌਲਾ ਅਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੱਪੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਢੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਮਾਵੇ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਸ ਦਾ ਕੜਕਪਣ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਵੇ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਚਮੈਂਟੀਕਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਚਮੈਂਟੀਕਰਨ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਤਿਸ਼ਾਬ ਨਾਲ ਟਰੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚੋਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰਗੰਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਰਗੰਡੀ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਵਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

(੧੦) ਵਾਸ਼-ਨ-ਵੇਅਰ (ਧੋਵੇ ਅਤੇ ਪਹਿਨੋ)

ਭੰਨਵਰੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਇਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸਿਕਿਊਰਟੀ ਗਾਰਡ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਤਾਪਮਾਨ 40-42 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗਰੇਟ ਤਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਇੰਨਾਂ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੂਤੀ ਡਰੈਸ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੀ ਗਰਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਲਾਹੌਰਵੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਠੀਕ ਠਾਕ ਰੱਖ ਸਕੇ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਵੱਟ ਧੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਭੰਨਵਰੀ ਕੀ ਕਰੇ? ਇਕ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ 'ਧੋਵੇ ਤੋਂ ਪਹਿਨੋ' (wash 'n' wear) ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਟਰੀਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਇਸ ਨਾਲ ਟਰੀਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਉਹ ਸੰਭਾਲਣੇ ਸੌਖੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਸੁਕਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ wash -n- wear ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰੈਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰੈਸ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪਹਿਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਨਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਡਰੈਸ ਲਈ wash-n-wear ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ wash-n-wear ਦੀ ਛੋਹ ਲਿਨ ਤੇ ਉੱਨੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(੧੧) ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛੱਪਾਈ

ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਖੇ ਹੋਣਗੇ, ਸਾਫ਼ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਵਾਲੇ ਵੀ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਉਤੇ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛੱਪਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੰਗਾਈ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਛੱਪਾਈ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕੁਝ ਭਾਗ ਨੂੰ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦੇ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛੱਪਾਈ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਧੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਤਰਨੇ ਜਾਂ ਫਿੱਕੇ ਨਹੀਂ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

ਹੋਣ ਚਾਹੀਦੇ। ਧੋਣ ਨਾਲ, ਮਸਲਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਰੰਗ ਉਤਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੱਪੜਾ ਫਿੱਕਾ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਭੈੜਾ ਲੱਗੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਭੱਦੇ ਤੇ ਦਾਗੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਧੋਣ ਵੇਲੇ ਦੂਜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਬ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ?

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11.2

1. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਉਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ, ਝੁਠ ਹਨ ਜਾਂ ਜਾਂ ਸੱਚਾ ਜੇ ਜਵਾਬ ਝੁਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
(ਉ) ਮੰਜਾਈ ਇਕ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸਹੀ/ਗਲਤ
(ਅ) ਬਲੀਚਿੰਗ ਦਾ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਸਹੀ/ਗਲਤ
(ਇ) ਸੁੰਗੜਨ ਤੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਸਹੀ/ਗਲਤ
(ਸ) ਆਰਗੰਡੀ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੜਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜਾ ਹੈ।
ਸਹੀ/ਗਲਤ
(ਹ) ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਲਈ ਮਰਸਰੀਕਰਨ ਕੀਤੇ ਧਾਰੇ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
ਸਹੀ/ਗਲਤ
2. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਵਾਕ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰੋ।
(ਉ) ਮਰਸਰੀਕਰਨ ਇਕ ਅੰਤਲੀ ਛੋਹ ਹੈ। (ਨਵੀਨੀਕਰਨ/ਟਿਕਾਊ)
(ਅ) ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਵੱਟ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੇਬਲ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਸਨਫ਼ੋਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਪਾਰਚਸੈਟੀਕਰਨ)
(ਇ) ਵਾਸ਼-ਨ-ਵੇਅਰ (wash-n-wear) ਇਕ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਹੈ। (ਆਮ/ਸਪੈਸ਼ਲ)
(ਸ) ਜੇ ਧੋਣ ਉੱਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੱਪੜਾ ਹੈ। (ਵਾਟਰ-ਪਰੂਫ/ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ)

11.5 ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਰੰਗਾਨੀ ਤੇ ਛਾਪਾਈ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੇ ਰੋਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਫੈਦ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਜਾਂ ਇਕ ਹੀ ਰੰਗ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਾਕ, ਪਹਿਨਣੀ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਜੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ, ਛਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨੁਂ ਸੋਚਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਕਿਟ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿਚ, ਛੋਟੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਿੰਟਾਂ ਵਿਚ, ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਦਾਰ ਛਾਪਿਆ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛਾਪਾਈ ਕਾਰਨ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ। ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛਥਾਈ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੀ ਪੁਸ਼ਟ ਦੀ ਵਿਵਿਧਤਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਰੰਗ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

11.5.1 ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗਾਈ ਦੇ ਢੰਗ :

ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਰੰਗਦਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ—ਕੁਦਰਤੀ, ਅਤੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕ।

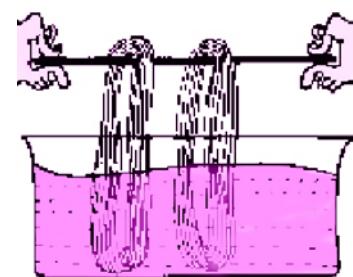
(ਉ) ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗਾਈ ਸਮੱਗਰੀ : ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਜਿਵੇਂ ਬਨਸਪਤੀ, ਪਸੂਆਂ ਤੇ ਖਣਿੱਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਰੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੁੰਹਦ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੰਗਾਈ ਦਾ ਕਾਰਜ, ਸੁਸਤ, ਔਖਾ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਰੰਗਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੌਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਲਦੀ, ਮਹਿੰਦੀ ਮਾਨਜ਼ਿਸਤਾ, ਅਤੇ ਨੀਲ ਆਦਿ ਹਨ। ਟਾਇਰੀਅਨ, ਜਾਮਨੀ ਆਦਿ ਰੰਗ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਖਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਰੰਗ : ਇਹ ਰੰਗ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਸਾਇਣਕ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਵਿਉਹਾਰ ਪੱਖੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਸਮਾਂ ਇਹ ਹਨ ਸਿੱਧ, ਮੂਲ, ਤਿਜ਼ਾਬੀ, ਖਿੰਡਾਊਣਾ, ਏਜ਼ੋ, ਵੈਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਿਆਤਮਕ ਆਦਿ। ਇਹ ਰੰਗਾਈ ਕਾਢੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੇ ਚਮੜੀ ਦੀ ਐਲਰਜੀ ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਡਾਈਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਏਜ਼ੋ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੰਥੈਟਿਕ ਰੰਗ ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਰਤਣੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੌਖ ਤੇ ਸਸਤੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਪੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਘੜਦੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗਾਈ ਦੀ ਵੱਖਰਤਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ।

11.5.2 ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ :

ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਕੱਪੜੇ ਹੀ, ਸਗੋਂ ਕੱਪੜੇ ਸੀਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰੇ, ਉਣਾਈ ਵਾਲੇ ਧਾਰੇ ਤੇ ਉੱਨ ਆਦਿ ਵੀ ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰੰਗਾਈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਤੱਤੂ, ਧਾਰੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਪੱਧਰ, ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਉਤੇ ਰੰਗਾਈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:

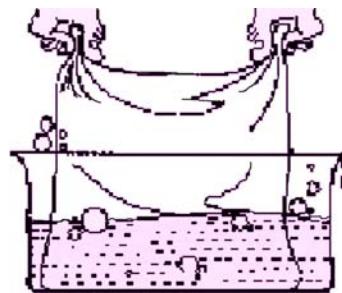
(ਉ) ਤੱਤੂ ਪੱਧਰ ਉਤੇ : ਭਾਵੇਂ ਤੱਤੂਆਂ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਤੂਆਂ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਢੰਗ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਤੱਤੂਆਂ ਉਤੇ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੰਗ ਇਕਸਾਰ ਗੂੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪੱਕੇ, ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਵਿਚ ਰੰਗਦਾਰ ਤੱਤੂਆਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 11.1

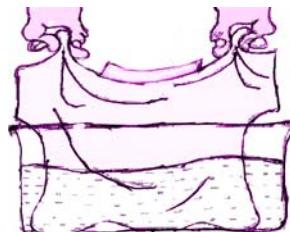
ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

- (ਅ) **ਸੂਤ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ :** ਸੂਤ ਦੀ ਕਤਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਤੰਡੂਆਂ ਉਤੇ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੂਪ (ਸੂਤਰ ਰੂਪ) ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਉਣਾਈ ਦੇ ਧਾਰੇ, ਸਿਲਾਈ ਦੇ ਧਾਰੇ, ਕਰੋਸੀਏ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਦੇ ਧਾਰੇ ਤੇ ਉੱਨ ਆਦਿ ਇਸੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- (ਇ) **ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ :** ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਉਦਯੋਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਈ ਇਸੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਇਕ ਸਮਾਨ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਧਰ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਲਈ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਕੱਪੜੇ ਦੋ ਜਾ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੰਡੂਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਧਾਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 11.2

- (ਸ) **ਬਸਤਰ ਰੰਗਾਈ :** ਕਈ ਵਾਰ ਰੰਗਾਈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਸ ਡਾਈਂਗ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਤਿਆਰ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਅਰਥ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਰੰਗ ਇਕ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿਲਾਈਆਂ, ਵੱਟਾਂ ਅਤੇ ਤਹਿਆ ਆਦਿ ਵਿਚ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ ਲੈਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਹੁਣੇ ਰੰਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਤੇ ਸਿਉਣਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਹਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਜਾਂ ਗੁੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਰੰਗਾਈ ਸਮੇਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 11.3

11.5.3 ਸਜਾਵਟੀ ਰੰਗਾਈ

ਤੁਸੀਂ ਸਧਾਰਨ ਰੰਗਾਈ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਰੰਗਾਈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜਾਵਟੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਰੰਗਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਰੰਗਾਈ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤਰ, ਧਾਰਾ ਜਾ ਲਾਖ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਚਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਰੰਗ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਰੰਗਾਈ ਜਾਂ ਸਜਾਵਟੀ ਰੰਗਾਈ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤਕਨੀਕਾਂ ਹਨ:

- (ਉ) ਬੰਧੇਜ (Tie and Dye) (ਅ) ਬਾਟਿਕ (Batik)

(ਉ) ਬੰਧੇਜ :

ਇਸ ਵਿਚ ਰੰਗ ਨੂੰ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਧਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਉਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਧੇਜ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ:

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗੁਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

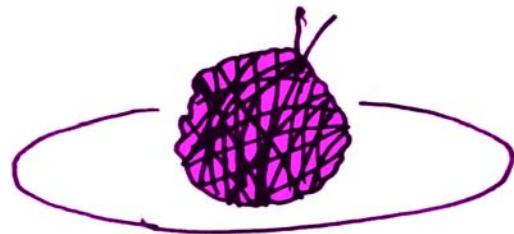

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

(ਅ) ਗੋਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਮਾਰਬਲਿੰਗ :

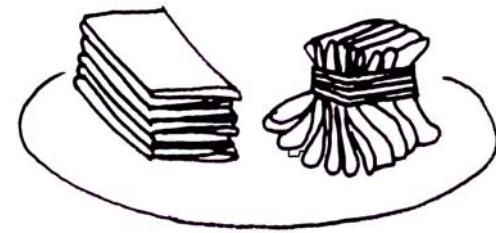
ਕੱਪੜਾ ਲਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕਠਾਂ ਕਰਕੇ ਗੋਲਾ ਬਣਾ ਲਵੇ। ਫਿਜ਼ਾਇਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਧਾਗਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੁਕਾ ਲਵੇ। ਰੰਗੇ ਗਏ ਇਸ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਮਾਰਬਲ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚਿੱਤਰ 11.4 ਮਾਰਬਲਿੰਗ

(ਥ) ਬੰਨ੍ਹਣਾ :

ਕੱਪੜਾ ਲਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਦੁਪੱਟਾ, ਮੇਜ਼ਪੋਸ਼ ਜਾਂ ਬੈਂਡਸ਼ੀਟ ਆਦਿ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਫੜੋ ਤੇ ਸਮਾਨ ਦੂਰੀ ਤੇ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੋ ਤੇ ਢਾਈ ਕਰੋ।

ਚਿੱਤਰ 11.5 ਬੰਨ੍ਹਣਾ

(ਸ) ਗੰਢ ਬੰਨਣਾ :

ਜਿਥੋਂ ਰੰਗ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਬਣ੍ਹੋ ਤੇ ਢਾਈ ਕਰੋ।

ਚਿੱਤਰ 11.6 ਗੰਢ ਬੰਨ੍ਹਣਾ

(ਹ) ਤਹਿ ਲਾਉਣਾ :

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸਮਤਲ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਰੱਖੋ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਕਸਾਰ ਤਹਿਆਂ ਲੰਬਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਕਰੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਧਾਗੇ ਲਾਲ ਬੰਨ੍ਹੋ ਤਾਂ ਕਿ ਰੰਗਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੌੜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਧਾਰੀਆਂ ਦਿੱਤਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਟਵੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੌੜਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤਹਿ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਇਕ ਕੋਣੇ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਤਿਕੋਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਕੋਣੇ ਤੱਕ ਇੱਕਠਾ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੋ ਤਾਂ ਤਿਰਛੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ।

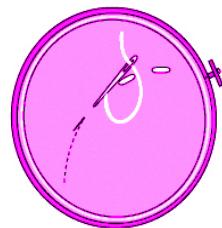
ਚਿੱਤਰ 11.7 ਤਹਿ ਲਾਉਣਾ

(ਕ) ਚਿਮਟੀਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ :

ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਚਿਮਟੀਆਂ ਜਾਂ ਕਲੀਪ ਲਾ ਕੇ ਵੀ ਰੰਗ ਨਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰੋ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਚਿਮਟੀਆਂ/ਕਲੀਪ ਲਾ ਦਿਓ।

(ਖ) ਟ੍ਰਿਟਿਕ :

ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਓ ਤੇ ਕੱਚੀ ਸਿਲਾਈ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿੱਚ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ ਤੇ ਰੰਗ ਕਰੋ।

ਚਿੱਤਰ 11.8 ਟ੍ਰਿਟਿਕ

ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ

ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪਟੋਲਾ ਫੈਬਰਿਕਸ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਬੰਧਾਨੀ ਫੈਬਰਿਕਸ, ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਕੱਪੜੇ ਟਾਈ ਤੇ ਡਾਈ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਾਈਆਂ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬੰਧੇਜ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਟਾਈ ਤੇ ਡਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਹੈ।

ਪਟੋਲਾ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁਰੰਗੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਵਿਚ ਬੁਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੰਧਾਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੁਣੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਚੜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਡੋਟਸ ਤੇ ਲਹਿਰੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀ 11.4

ਦੀਪਤੀ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਖਿਰ ਅਜਿਹੀ ਸਾੜੀ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਟਾਈ ਤੇ ਡਾਈ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਖੁਸ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾੜੀ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਨਿਧੀ ਵਲੋਂ ਖਰੀਦੀ ਸਾੜੀ ਤੋਂ ਸਸਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਦੀ ਖਰੀਦੀ ਸਾੜੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੇਖੀ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਸਸਤੀ ਖਰੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਤੂੰ ਜਗ ਸੋਚ ਕਿ ਇਹ ਸਾੜੀ ਇੰਨੀ ਸਸਤੀ ਕਿਉਂ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ:

- * ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਧੀ ਨੂੰ ਸਾੜੀ ਮਹਿੰਗੀ ਮਿਲੀ?
- * ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਅਸਲ ਤੇ ਨਕਲੀ ਟਾਈ ਤੇ ਡਾਈ ਕੀਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ?
- * ਕੀ ਉਤਪਾਦਨ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਸਥਾਨ ਵੀ ਦੀਪਤੀ ਦੀ ਸਾੜੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਬਾਟਿਕ (ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਠੇਕਣਾ) : ਬਾਟਿਕ (ਕੱਪੜੇ ਠੇਕਣਾ) ਵੀ ਰੰਗਾਈ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕੁਝ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਟਿੱਪਣੀ

ਉਤੇ ਮੌਮ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਕੁਝ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਭਾਗਾਂ ਉਤੇ ਮੌਮ ਅਤੇ ਪੈਰਾਫਿਨ ਮੌਮ ਦਾ ਘੋਲ ਬੁਰਸ਼ ਜਾਂ ਬਲਾਕ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੰਗਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਉਤੇ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਮੌਮ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਤਰ 11.9

11.5.4 ਡੱਪਾਈ

ਆਉ ਹੁਣ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਡੱਪਾਈ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਹਮ-ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੋ, ਇੱਕ ਕੱਪੜਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਟ ਹੋਵੇ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਅੰਤਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ। ਭਾਵੇਂ ਦੋਵਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਡਾਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰੰਗ ਹੀ ਲਾਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤੇ ਕੱਪੜੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ਹੀ ਲਾਲ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਿਚਲੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਡਾਈਂਗ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦੇਣ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਰੰਗ ਸਿਰਫ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਾਈ ਦਾ ਕਾਰਜ ਤੰਤੂਆਂ, ਸੂਤਰ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਤਹਿ ਉਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚੁਨਿੰਦਾ ਰੰਗਾਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਢੰਗ ਜਾਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:

- * ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ
- * ਸਕਰੀਨ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ
- * ਰੋਲਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ
- * ਸਟੈਂਸਿਲ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ

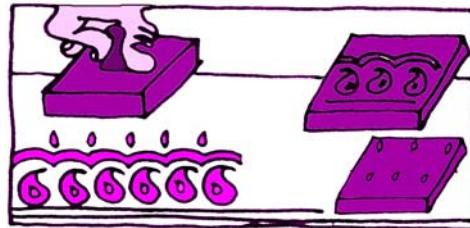
ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਤੇ ਬਾਟਿਕ ਦੋਵੇਂ ਡੱਪਾਈ ਦੇ ਪੁਰਾਤਣ ਢੰਗ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਧਿਐਨ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ :

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਡਾਕਖਾਨੇ ਵਿਚ ਪਾਰਸਲਾਂ ਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਸਟੈਂਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਪੈਡ ਉਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਪਾਰਸਲਾਂ ਜਾ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਿਥੇ ਇੱਕ ਲੱਕੜ ਦੇ ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਜਿਸ ਉਤੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੰਗ ਦੇ ਇਕ ਗਾੜ੍ਹ ਘੋਲ ਵਿਚ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

ਦੱਬ ਕੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਉੱਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਲਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਬਲਾਕ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਬਜੈਕਟ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਸਬਜ਼ੀ ਜਿਵੇਂ ਭਿੰਡੀ ਤੌਰੀ, ਗੰਢਾ ਜਾਂ ਕਾਲੀ ਤੌਰੀ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਬਲਾਕ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗਲਾਸ, ਕਟੋਰੇ, ਪੱਤੇ ਤੇ ਛੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

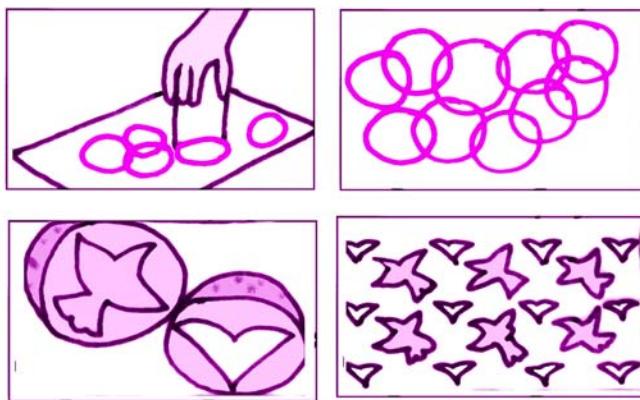
ਚਿੱਤਰ 11.10 ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I

ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ 'ਚ
ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਚਿੱਤਰ 11.11

ਗਤੀਵਿਧੀ 11.6

ਘਰ ਵਿਚ ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਲਈ ਵਸਤੂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭਿੰਡੀ, ਗੰਢਾ ਦੇ ਕੁਝ ਨਗ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੋ। ਇਕ $10'' \times 10''$ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਸਟੈਂਪਿੰਗ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਥਾਂ ਤੇ ਵਿਛਾ ਲਵੇ। ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੋੜੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਵੇ। ਆਪਣੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦਬਾ ਕੇ ਲਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਬਲਾਕ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11.3

1. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

- ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਈਆਂ ਨੂੰ (ਕੁਦਰਤੀ/ਬਣਾਵਟੀ) ਡਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਟਾਈਰਿਅਨ ਜਾਮਨੀ ਡਾਈ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਕੁਦਰਤ/ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ)

- (ਇ) ਤੰਤੂ ਰੰਗਾਈ ਤੰਤੂਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਮ ਹੈ
(ਮਾਨਵ ਨਿਰਮਿਤ/ਸਿੰਥੈਟਿਕ)
- (ਸ) ਬੰਨੋ ਅਤੇ ਰੰਗ ਕਰੋ ਡਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ।
(ਪ੍ਰਤਿਰੋਧਕ, ਡਿਸਚਾਰਜ)
- (ਹ) ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਬਲਾਕ/ਰੋਲਰ)
2. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨਕਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖੋ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ। ਹਰ ਇਕ ਕਥਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦਿਓ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਨਕਸੇ ਵਿਚ ਢੁਕਵੀਂ ਥਾਂ ਤੇ ਭਰੋ। ਇਕ ਨੰਬਰ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:
- ਇਹ ਇਕ ਕੈਮੀਕਲ ਟਰੀਟਮੈਂਟ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੰਤੂਆਂ, ਸੂਤਰ ਜਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੀਲਾਪਣ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 - ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਖੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
 - ਇਸ ਨੂੰ ਗੱਲੀ ਰੰਗਾਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 - ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਭਾਰਾ, ਗਾੜ੍ਹਾ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਬਣਾਉਜ਼ਦਾ ਹੈ।
 - ਇਹ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਜ਼ਦਾ ਹੈ।
 - ਇਹ ਇਕ ਟਾਈ ਤੇ ਡਾਈ ਤਕਨੀਕ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਿਖਿਆ

ਤੁਹਾਡੀ ਸੌਖ ਲਈ ਇੱਥੇ ਪਾਠ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ

- ਅਰਥ
- ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ 'ਚ ਅਹਿਮੀਅਤ
- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ.....ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ
ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ
- ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਦਰਜਾ
- ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ (ਗਿੱਲੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ)

ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਛੋਹਾਂ

- (ਉ) ਮੰਜਾਈ
- (ਅ) ਬਲੀਚਿੰਗ
- (ਇ) ਮਾਵਾ ਲਾਉਣਾ
- (ਸ) ਕੈਲੈਂਡਰਿੰਗ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੋਹਾਂ

- (ਉ) ਸੁੰਗੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
- (ਅ) ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣ ਦੇਣੀ
- (ਇ) ਪਾਰਚਮੈਂਟੀਕਰਨ
- (ਸ) ਵਾਸ਼-ਨ-ਵੇਅਰ
- (ਹ) ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛਪਾਈ
 - * ਕੁਦਰਤੀ ਤੇ ਸਿੰਖੈਟਿਕ ਡਾਈ
 - * ਡਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਪੱਧਰ
 - * ਸਜਾਵਟੀ ਡਾਈਆਂ
 - * ਛਪਾਈ

ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਵਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਕਾਰ ਜਗਤ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
2. ਇਕ ਗਰੇ ਕੱਪੜਾ, ਤਿਆਰ ਕੱਪੜੇ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
3. ਕਿਸੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।

ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ

ਟਿੱਪਣੀ

ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ

4. ਰਿਤੂ ਇੱਕ ਕੱਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ ਧਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਜਿਸ ਤੇ ਮਰਸਰਾਈਜ਼ਡ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਰਸਰਾਈਜ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਤੂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
 5. ਡਾਈਂਗ ਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਅੰਤਿਮ ਛੋਹ ਹੈ, ਬਿਆਨ ਕਰੋ।
 6. ਕੁਦਰਤੀ ਡਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖੈਟਿਕ ਡਾਈ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ।
 7. ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਕਮੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ਜਿਸ ਉਤੇ “piece dyed” ਦਾ ਲੇਬਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਡਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਢੰਗ ਹਨ।
 8. ਬਾਟਿਕ ਤੇ ਬਲਾਕ ਪਿੰਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ

11.1 (ਇ) ਅੰਤਿਮ ਛੋਹਾਂ (ਆ) ਗਰੇ (ਈ) ਰੰਗਾਈ ਤੇ ਛਪਾਈ (ਸ) ਗਿੱਲੀਆਂ (ਹ) ਕਿਰਿਆਤਮਕ

11.2

- (1) (ਉ) ਸੱਚ, ਮੰਜਾਈ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਤੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਅਣਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਤ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਝੁਠ, ਬਲੀਚਿੰਗ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੰਗ ਨੂੰ ਕੱਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਗਾੜ੍ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(ਇ) ਸੱਚ, ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਭਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਲਵੋ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਸੁੰਗੜਨਾ ਹੈ, ਸੁੰਗੜ ਜਾਵੇ।

(ਸ) ਸੱਚ, ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ Parchmentisation ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਹ) ਸੱਚ, ਮਰਸਰੀਕਰਨ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਪੱਧਰਾ, ਚਮਕਦਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

2. (ਉ) ਹੰਦਣਸਾਰ (ਅ) ਸਨਫੋਰਾਈਜਡ (ਇ) ਸਪੈਸ਼ਲ (ਸ) ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ

11.3

1. (ਇ) ਕੁਦਰਤੀ (ਆ) ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ
(ਇ) ਮਾਨਵ-ਨਿਰਮਿਤ (ਸ) ਬੰਧੇਜੀ (ਹ) ਬਲਾਕ
2. 1. ਬਲੀਚਿੰਗ 2. ਗਰੇ ਉਤਪਾਦਨ 3. ਰਸਾਇਣਕ ਛੋਹਾਂ
4. ਮਾਵਾ ਲਾਉਣਾ 5. ਵਾਸ਼-ਅਨ-ਵੇਅਰ 6. ਬੰਧੇਜੀ

